

UNIVERZITA KARLOVA
Evangelická teologická fakulta

Způsoby integrace v životních příbězích ukrajinských žen v České republice

Bakalářská práce
Irena Popová

Katedra: Sociální a pastorační práce
Vedoucí práce: Mgr. Alžběta Matochová
Studijní program: Sociální práce, B0923P240004,
Studijní obor: Sociální a pastorační práce, PSP9
Rok předložení práce: 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem **Způsoby integrace v životních příbězích ukrajinských žen v České republice** napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Plzni dne

.....

Irena Popová

Anotace

Cílem práce je ukázat různé způsoby integrace žen, které přijely do České republiky z Ukrajiny. Představím život ukrajinských žen na základě jejich životních příběhů a zkušeností, zmíním také příčiny jejich migrace a způsoby jejich integrace do české společnosti. V současné době je to velmi aktuální téma a my jakožto budoucí sociální pracovníci můžeme hrát důležitou roli v procesu jejich integrace.

Teoretická část je zaměřena na zpracování poznatků týkajících se sociální práce a sociální politiky spojené s cizinci. Také se zde pokouším definovat jednotlivé pojmy související s migrační politikou. Zaměřila jsem se na historii migrace, její důvody a na problémy s ní spojené. Oblastí mého zájmu byly také mýty a předsudky spojené s migranty.

V praktické části jsem popsala způsoby sběru dat. Zejména jsem se zaměřila na jejich vyhodnocení. Zkoumala jsem různé způsoby integrace žen na základě jejich osobních zkušeností.

Vybrala jsem ženy různých věkových kategorií, jež přišly do České republiky v 90. letech a prožily zde větší část svého života a které přišly po roce 2000 za účelem sloučení rodiny.

Poté jsem oslovila ženy, které přišly po 24. únoru 2022 - po vypuknutí války na Ukrajině. Zaměřila jsem se na délku pobytu, zaměstnání, vzdělání, bydlení a využívání kurzů a jiných aktivit, které přispívají k tomu, aby se ženy lépe začlenily do společnosti.

Pro praktickou část jsem použila kvalitativní metodu, a to především rozhovory, a následně jsem je zpracovala a vyhodnotila. Popsala jsem v ní ženy v různých životních obdobích a situacích, které zažívá většina lidí, kteří se ocitnou v emigraci. Zaměřila jsem se na jejich spokojenost či nespokojenost se životem v České republice a s jejich dosavadními zkušenostmi s většinovou společností. Práce je postavena na cenných a autentických výpovědích ukrajinských žen. Autorka získala důvěru respondentek, a to také proto, že sama u Ukrajiny pochází.

Klíčová slova

Cizinci, migrace, integrace, imigrační politika, váleční uprchlíci

Summary

The objective of the thesis is to show various ways of integration of the women who came to the Czech Republic from Ukraine. I will introduce the life of these Ukrainian women on the basis of their life stories and experience and I will also mention the causes of their migration to a foreign country and the ways of their integration into the Czech society. Nowadays, it is a very discussed topic and I as a future social worker can play a very important role in the process of the integration of these women.

The theoretical part is focused on the elaboration of the findings concerning the social work and social policy connected with foreigners. I also tried to define the terms related to the migration policy. I focused on the history of migration, its reasons and the issues connected with it. The area of my interest also were the myths and prejudices related to the perception of migrants in the Czech Republic.

In the practical part, I described the ways of data collection. I especially focused on its evaluation. I investigated the various ways of the integration of the respondents on the basis of their personal experience.

I chose women of various age groups. One group of the women came to the Czech Republic in the nineties. They spent here a longer part of their lives, another group of the women came here after the year 2000 for the purpose of family unification.

I also spoke with the women who came to our country after February 24th 2022 – a short time after the war in Ukraine broke out. I mainly focused on the length of their stay in my country, their new job, education and attending of various courses and on doing other activities that can contribute to a better integration into our society.

For the practical part, I used a qualitative method, above all the interviews that were evaluated afterwards. I describe the women in different periods of their lives. I also focused on analyzing the real-life situations that most people who travel to a foreign country go through. The area of my interest was whether these women are satisfied with their lives in the Czech Republic or not. I was also interested in their personal satisfaction with their experience with the majority of the Czech society. The thesis is based on valuable and authentic statements of Ukrainian women. The author of the thesis got the trust of the respondents, mainly because she herself also comes from Ukraine.

Keywords

foreigners, migration, integration, immigration policy, war refugees

Poděkování

Mé poděkování patří paní Mgr. Alžbětě Matochové za její odborné vedení, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnovala. Ráda bych také poděkovala všem respondentkám, které mi ochotně odpověděly na mé otázky a umožnily mi nahlédnout do jejich života.

Obsah

Úvod.....	1
Teoretická část	2
Historie migrace	2
Historie migrace Ukrajinců na území Československa	4
Příčiny migrace.....	5
Proč ženy migrují do ciziny?	5
Základní terminologie	6
Uprchlík	8
Dočasná ochrana	8
Integrace	9
Sociální integrace cizinců	9
Modely integrace přistěhovalců.....	10
Klíčové předpoklady integrace cizinců	11
Mýty o migraci	11
Multikulturalita	12
Multikulturní výchova	13
Integrace cizinců a sociální sítě migrantů.....	13
Církev v životě migrantů	14
Kontakt s původní domovinou.....	15
Integrační politika	17
Vývoj migrační a integrační politiky	17
Migrační a integrační politika v současnosti	17
Integrační politika	18
Vznik regionálních center na podporu integrace cizinců	19
Opatření vůči občanům třetích zemí v České republice	19
Dokumenty a administrativa.....	20
Počty cizinců v ČR na základě statistických údajů	21
Nástroje integrace	21
Nástroje sociální integrace.....	21
Vzdělávání cizinců.....	22
Zaměstnání.....	23
Bydlení.....	24
Zdravotní péče	25
Sociální práce s cizinci	26
Praktická část	29
Metodologie.....	29

Sběr dat.....	29
Vyhodnocení rozhovorů	30
Pozitiva a negativa při vedení rozhovorů	33
Znalost českého jazyka.....	33
Komunikace s českými úřady.....	34
Víra v životě žen.....	34
Rodina	37
Hledání práce a pracovní podmínky.....	38
Vyřizování dokumentů	41
Hledání bydlení	43
Válka na Ukrajině jako důvod k migraci.....	45
Touha vrátit se na Ukrajinu	45
Citová deprivace válečných uprchlic	46
Příchod do České republiky a sžívání s většinovou společností	48
Vzájemná pomoc a podpora	49
Vzdělané dítě jako úspěšné naplnění migračního a rodičovského projektu?	50
Cesta za lepším životem	51
Cizí nový svět - izolace	52
Integrace po sňatku s občanem ČR	52
Matky dětí cizinců.....	53
Diskuse	56
Závěr	58
Použitá literatura	60
Internetové zdroje	62
Přílohy	63
Příloha 1	63
Příloha 2	64
Příloha 3	66

Úvod

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala z několika důvodů. První bylo doporučení vedoucí mé bakalářské práce, v té době vyučující předmětu Sociální práce s menšinami. Dalším důvodem výběru tématu byla aktuální situace na Ukrajině a v České republice.

Po příchodu velkého množství cizinců jsem začala pomáhat jako dobrovolnice v Krajském asistenčním centru pomoci Ukrajině (KACPU)¹. Zároveň jsem vyučovala češtinu pro cizince.

Jako další a velmi rozhodující byla moje osobní zkušenost. Narodila jsem se na Ukrajině. V České republice žiji již více než dvacet let. Od čtrnácti let jsem jezdila do České republiky na prázdniny a návštěvy. Od roku 2002 zde žiji trvale.

Cílem mé práce bylo ukázat různé způsoby integrace žen, které přijely z Ukrajiny. Chtěla jsem touto prací vzdát hold všem ženám, které často nedobrovolně opustily své domovy a poděkovat jim.

V dnešní době neustále slyšíme o uprchlících z Ukrajiny. Setkáváme se s nimi všude - v obchodech, na ulici, ve školách a školkách, v práci. Problematika uprchlíků vyvolává ve společnosti nejrůznější emoce. Politici využívají toto téma jako nástroj v období voleb. Na základě toho, jak se k němu postaví, se snaží získávat další voliče. Programová prohlášení jejich stran jsou často ve větší či menší míře věnována migrační politice.

Téma migrace je často zmiňované ve společnosti, a to ne vždy v pozitivním slova smyslu. U širší veřejnosti chybí elementární informovanost. Na druhou stranu se ve společnosti celkem často můžeme setkat s nejistotou a obavami z neznáma.

Za primární věc považuji zaujetí objektivního postoje politiků k problematice migrantů. Velmi důležité je pravdivě informovat společnost. S tím souvisí i postupné získávání orientace v pojmech spojených s migrační politikou. Lidé by se neměli bát otevřeně klást otázky, jež by jim napomohly stavět mosty mezi většinovou společností a nově příchozími cizinci.

¹https://www.plzen.eu/pomoc-ukrajine/chap_135807724/pomoc-ukrajine-dopomoga-ukra-n-1.aspx

Teoretická část

Historie migrace

Lidé jsou od samého začátku své existence na zemi cestovatelé. Již od pradávných dob byla migrace součástí života člověka, ať už z důvodů poznávání nového a neznámého během nejrůznějších výprav, obchodování s jinými národy, interkulturních sňatků nebo jednoduše kvůli hledání obživy, vody nebo na základě nepříznivých klimatických změn. Stěhovali se jednotlivci i celé příbuzenské kmeny. Nebyla to však plánovaná migrace. V minulosti mluvíme spíše o migraci nucené.

Někdy v rámci migrace dokonce docházelo ke konfliktům nebo válkám (křížové výpravy, zabíjení domorodého obyvatelstva).²

Všichni jistě známe legendu o praotci Čechovi, jenž přivedl do této země svůj lid. Byli to vlastně migranti, kteří hledali nové místo k životu a usadili se zde.³

S rozvojem průmyslu přichází nová vlna migrace. Jedná se především o plánovanou migraci za účelem získání zaměstnání a lepších životních podmínek. Průmyslová revoluce s sebou přinesla pracovní nabídky, ale zároveň způsobila velký odliv obyvatel do velkých měst.

Až první světová válka přerušila zámořské migrační vlny, jež se později objevily znovu, avšak již ne v tak velké míře jako předtím.⁴ Velká změna nastala po skončení druhé světové války. V tomto období lidé migrovali po celém světě.

Podle Brnuly a Slobodové přineslo další změny v migrační politice období komunismu.⁵ Zejména po roce 1968 se mnoho lidí odvážilo k emigraci i za cenu toho, že se nikdy nevrátí do své vlasti a nesetkají se s rodinou. Tento fakt měl zásadní vliv na budoucí směřování naší země. Národ se opět podvolil komunistické vládě a politický vývoj se na dvě desetiletí téměř zastavil.

Na začátku 90. let se zdvojnásobila intenzita mezinárodní migrace. Díky své poloze v centru Evropy je Česká republika cílovou zemí pro obyvatele východních zemí z bývalého Sovětského svazu (Ukrajina, Rusko, Bělorusko), ale i z Asie (Vietnam, Čína, Mongolsko). Kromě těchto národnostních menšin zde mají samozřejmě velké zastoupení také občané Slovenské republiky.

²Sobková, Petra, Öbrink Hobzová, Milena a Trochtová, Ludmila. Odrasy emocí v postojích k imigrantům. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. str. 9.

³Noble, Tim a kol. Kdo je můj bližní? Institut ekumenických studií v Praze, 2016. str. 12.

⁴Brnula, Peter a Slobodová, Lucia. Základy sociálnej práce so žiadateľmi o azyl a azylantmi. 2. doplnené vydanie. Bratislava: Iris, 2013. str. 13.

⁵Brnula, Peter a Slobodová, Lucia. Základy sociálnej práce so žiadateľmi o azyl a azylantmi. 2. doplnené vydanie. Bratislava: Iris, 2013.

Sametová revoluce v roce 1989 a rozpad sovětského svazu v roce 1991 přinesly velké změny v migrační politice. V období po roce 1989 mluvíme spíše o individuální migraci, protože nemigrují pouze velké rodiny, skupiny, ale spíše jednotlivci.⁶ V té době se objevil pojem feminizace migrace.⁷ Od této doby se začaly k emigraci rozhodovat ženy samy.

Otevření hranic umožnilo cestování a pobyt v zemích EU a postupné začleňování do jejich společnosti. Po vstupu České republiky do EU dne 1.5.2004 se náš stát stal cílovou zemí pro mnoho cizinců.⁸

Můžeme říci, že celá česká společnost prochází proměnou již více než 30 let. Ze společnosti, která byla od 2. světové války výrazně homogenní, se společnost proměnila v již zcela heterogenní.⁹

Důvody zvýšené migrace jsou odstraňování administrativních bariér, změny na politické a ekonomické scéně, rozšiřování nabídek pracovního trhu, rozvoj dopravní infrastruktury, společenské a demografické změny.¹⁰

Sociologický slovník definuje migraci dle délky pobytu v cizí zemi. Je to kritérium jednoho z definičních znaků pro OSN, na základě kterého se uvádí, že migranti jsou osoby, které pobývaly mimo svou rodnou zemi déle než jeden rok.¹¹

Nezávislé Sociálně Ekologické Hnutí – NESEHNUTÍ Brno¹², které se dlouhodobě věnuje tématu migrace a uprchlictví, vydalo publikaci věnovanou této problematice. Zejména se v ní zaměřuje na situaci žen, cizinek. Dílo je sepsáno na základě cyklu multikulturních genderových seminářů.¹³ Uvádí se v něm, že narůstá krátkodobá cirkulární migrace, a to z důvodu dostupné dopravy a

⁶Brnula, Peter a Slobodová, Lucia. Základy sociálnej práce so žiadateľmi o azyl a azylantmi. 2. doplnené vydanie. Bratislava: Iris, 2013. str. 13.

⁷Brnula, Peter a Slobodová, Lucia. Základy sociálnej práce so žiadateľmi o azyl a azylantmi. 2. doplnené vydanie. Bratislava: Iris, 2013. str. 14.

⁸Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc. 2017. str. 62.

⁹Sobková, Petra, Öbrink Hobzová, Milena a Trochtová, Ludmila. Odrazy emocí v postojích k imigrantům. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. str. 9.

¹⁰Brnula, Peter a Slobodová, Lucia. Základy sociálnej práce so žiadateľmi o azyl a azylantmi. 2. doplnené vydanie. Bratislava: Iris, 2013. str. 9.

¹¹Jandourek, Jan, Sociologický slovník. 2. vydání, Praha, Portál, 2007. str. 159.

¹²<https://nesehnuti.cz/o-nas/>

¹³<https://nesehnuti.cz/nesehnuti-seznamuje-se-situaci-zen-cizinek/>

rychlejšího propojení mezi obcemi a městy. V praxi to znamená, že migranti žijí současně na různých místech a dojíždějí mezi jedním nebo více pracovišti a domovy.¹⁴

Historie migrace Ukrajinců na území Československa

Mezi českou populací není příliš známo, že má přítomnost Ukrajinců na našem území dlouholetou historickou tradici. Naopak na Ukrajině je povědomí o České republice velmi rozšířené.

Může tomu tak být i z důvodu pozitivního povědomí o Československu v minulosti. Za Rakouska-Uherska byla nejzápadnější část Ukrajiny součástí jedné monarchie.¹⁵

Po vzniku Československého státu k nám přicházeli migranti z Haliče a Bukoviny. Byli to především intelektuálové a studenti. V té době se v Praze otevřela Ukrajinská svobodná univerzita, což zajisté obohatilo nově vzniklou republiku. Pro příchozí to představovalo možnost rozvinout svůj potenciál v různých oblastech společenského života.¹⁶

Během druhé světové války gestapo potlačovalo pokusy o ukrajinské obrození. Po událostech, jež následovaly, docházelo k pronásledování ukrajinské inteligence a násilné deportaci do sovětských táborů, jejichž zakládání měla na svědomí NKVD.¹⁷

V období po druhé světové válce následovaly další migrační vlny z území Podkarpatské Rusi, kde žilo mnoho obyvatel Československa. Po připojení této oblasti k Sovětskému svazu mnoho lidí využilo příležitosti k návratu do Československa.¹⁸

Následovalo čtyřicetileté období vlády komunistického režimu, který znemožňoval jakoukoli migraci.

Po Sametové revoluci byli Ukrajinci nejpočetnější komunitou, která migrovala do tehdejšího Československa.¹⁹

Ukrajinci nejsou zde vnímáni jako historická národnostní menšina, ale spíše jako levná pracovní síla na českém pracovním trhu.²⁰

¹⁴Život v multikulturální společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str.9.

¹⁵Pavlíková, Eva. Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 14,16.

¹⁶Pavlíková, Eva. Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 17.

¹⁷Pavlíková, Eva. Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 18.

¹⁸Pavlíková, Eva. Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 18.

¹⁹Pavlíková, Eva. Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 13.

²⁰Maříková, Hana, Kostecký, Tomáš, Lebeda, Tomáš, Škodová, Markéta (eds.). Jaká je naše společnost? Vydání první. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 2010. str. 221.

Příčiny migrace

Migrace má různé příčiny. Dle toho ji můžeme rozdělit na dobrovolnou či nedobrovolnou.²¹ *Dobrovolná* migrace probíhá za dobrovolné vůle člověka. Existují různé důvody, mezi něž patří pracovní, řetězový (sloučení rodiny), neimigrační (dočasný za účelem studia nebo výzkumu) a inovační (za účelem zlepšení životních podmínek a sociálního zabezpečení).²² Špatná ekonomická situace na Ukrajině vedla mnoho žen a mužů k migraci již od začátku 90. let. Jediné řešení, jež se nabízelo, bylo zajištění lepší životní úrovně rodin migrací do jiné země. Rodiny, které zůstaly na Ukrajině, byly často závislé na finanční pomoci ze zahraničí. Remitence (finanční a jiné prostředky zasílané migranty do země původu) byly použity na domácnost a pokrytí životních nákladů.²³

Ke sloučení rodiny docházelo až ve chvíli, kdy migranti zde žijící již měli vybudované zázemí, to jest stabilní práci a finanční prostředky nutné na zaplacení nájmu a dalších výdajů.²⁴

Nedobrovolná neboli *nucená* migrace nastává v případě události vedoucí k tomu, že je člověk nucen akceptovat rozhodnutí, že opustí svoji rodnou zemi. Může to být v případě živelných katastrof, kdy jde člověku výhradně o záchranu jeho života, nebo se může jednat o migraci způsobenou mezilidskými vztahy, a to například v případě porušování základních lidských práv nebo z důvodů náboženské či politické nesvobody nebo války.²⁵

Proč ženy migrují do ciziny?

Podle údajů, jež zveřejňuje CZSZ, migruje do České republiky mnoho žen. Tvoří zhruba polovinu všech legálně přichozích, kteří žijí na území našeho státu.²⁶ Nejvíce z nich přichází z Ukrajiny, Slovenska, Vietnamu a Ruska. Ženy, které přicházejí do České republiky, mají své specifické problémy a zájmy, stejně jako české ženy. Je třeba na toto pamatovat při jejich integraci do české společnosti. Sociální hnutí Nesehnutí nabízí celou řadu vzdělávacích a osvětových programů, které

²¹Brnula, Peter a Slobodová, Lucia. Základy sociálnej práce so žiadateľmi o azyl a azylantmi. 2. doplnené vydanie. Bratislava: Iris, 2013. str. 11.

²²Brnula, Peter a Slobodová, Lucia. Základy sociálnej práce so žiadateľmi o azyl a azylantmi. 2. doplnené vydanie. Bratislava: Iris, 2013. str. 11.

²³Pavlíková, Eva. Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 78.

²⁴Pavlíková, Eva. Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 69.

²⁵Brnula, Peter a Slobodová, Lucia. Základy sociálnej práce so žiadateľmi o azyl a azylantmi. 2. doplnené vydanie. Bratislava: Iris, 2013. str. 11.

²⁶Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 6.

vedou k odbourávání stereotypu u většinové společnosti. Také šíří informace o migrační politice a tím ukazuje na problémy, s nimiž se setkávají uprchlíci z cizích zemí.²⁷

Důvody jejich migrace jsou různé, avšak všechny ženy mají něco společného. Jsou zranitelné jako cizinky i jako ženy, ať už jejich migraci zapříčiňuje špatná ekonomická situace, nebo snaha vymanit se z prostředí, v němž je tolerováno násilí. V případě válečných konfliktů jsou ženy nuceny postarat se o rodinu, a hlavně své děti, jelikož jejich muži buď bojují na frontě nebo padli.²⁸

Ženy odcházejí do České republiky za lepším životem. Chtějí uživit své děti a zajistit jim lepší budoucnost. Proto je dříve nechávaly v zemi svého původu v péči příbuzných.²⁹

Migrace ovlivňuje nejenom samotné ženy, ale také jejich partnery, děti a další příbuzné. Pokud muž nemá práci a nemůže zajistit svoji rodinu, často propadá depresi, beznaději nebo alkoholismu. Frustrace a ztráta sebeúcty mužů je běžná, protože v mnoha kulturách a tradičních rodinách jsou muži považováni za živitele rodiny. Ženy přijímají roli živitelky rodiny a odcházejí ze své země. Odchod z domova, z širokého rodinného kruhu s sebou také nese ztrátu klíčové podpory ve vedení domácnosti a výchovy dětí.³⁰

Základní terminologie

Cílem této kapitoly je představit nejčastěji používané definice a pojmy a vyjasnit migrační terminologii pro snazší orientaci v dané problematice.

Cizinec je osoba s jiným než českým státním občanstvím, která pobývá na území České republiky. Rozlišujeme mezi státními občany z členských států Evropské unie a cizinci ze třetích zemí.

Cizinci, kteří jsou občany EU, mají možnost volného pohybu mezi členskými státy v rámci šengenského prostoru.³¹ Občané ze třetích zemí, k nimž patří také Ukrajinci, mohou pobývat na území České republiky přechodně nebo trvale. Cizincům je udělen status na základě délky a účelu jejich pobytu. Zároveň z toho pramení jistá práva a povinnosti.³²

²⁷Život v multikulturální společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 6.

²⁸Život v multikulturální společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 6.

²⁹Život v multikulturální společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 6.

³⁰Život v multikulturální společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 7.

³¹Zákon č. 326 ze dne 30. listopadu 1999 o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů In: Sbírce zákonů České republiky. 1999, částka 106. Dostupný také z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>

³²Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc. 2017. str. 7.

Migrant je člověk, který se přesouvá na jiné místo s úmyslem trvale nebo dlouhodobě se tam usadit.³³

Když mluvíme o *migraci*, myslíme tím pohyb z místa na místo, stěhování jednotlivců nebo celých skupin, někdy dokonce celých národů. Pojem migrace pochází z latinského výrazu *migratio*, který znamená přestěhování. Jedná se o změnu trvalého místa pobytu skupin, větších celků nebo jednotlivců.³⁴ Dále můžeme mluvit o *stěhování obyvatel z jednoho regionu (země, kontinentu) do jiného regionu (země, kontinentu)*.³⁵ V případě migrace se nejedná pouze o pohyb uprchlíků, nýbrž i osob, jež opustily své domovy z ekonomických příčin. Důvodem jejich stěhování také mohlo být sjednocení rodiny.

Rozlišujeme dva typy migrace: *vnitřní* a *vnější* neboli mezinárodní. Vnitřní migrace znamená změnu trvalého pobytu bez překročení hranic státu. Jestliže mluvíme o změně pobytu za hranice státu, je to definováno jako mezinárodní migrace.³⁶

Migrace má dopady na člověka a jeho identitu. Člověk ochází ze svého domova, od rodiny, od blízkých, nezná cizí jazyk a zvyky nové země, stýská se mu po jeho sociokulturních zvycích nebo pokrmech národní kuchyně. Někdy může zažít doslova kulturní šok, pokud se jeho kultura, návyky nebo například způsob trávení volného času enormně odlišují od zvyklostí, jež panují v jeho nové zemi.

Imigrace je pojem, jenž znamená zabydlení neboli usazování cizinců na území jiného státu. Doslova se jedná o přestěhování obyvatelstva z rodné země do jiného státu.³⁷

V případě *emigrace* se jedná o proces opačný. Mluvíme zde o vystěhování obyvatelstva ze země. Při procesu emigrace se jedná o dobrovolné či nedobrovolné opuštění domova, své země.³⁸

Dalším důležitým pojmem je označení *imigrant*, což znamená jedinec, který přichází na území cizího státu s úmyslem dlouhodobého pobytu.³⁹

³³Matoušek, Oldřich, Slovník sociální práce, 1. vydání, Praha, 2003, Portál. str. 110.

³⁴Jandourek, Jan, Sociologický slovník, 2. vydání, Praha, 2007, Portál. str. 159.

³⁵Matoušek, Oldřich, Slovník sociální práce, 1. vydání, Praha, 2003, Portál. str. 109.

³⁶Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd. 1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc. 2017. str. 10.

³⁷Sobková, Petra, Ůbrink Hobzová, Milena a Trochtová, Ludmila. Odrazy emocí v postojích k imigrantům. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. str. 24.

³⁸Jandourek, Jan, Sociologický slovník, 2. vydání, Praha, 2007, Portál. str. 72.

³⁹Sobková, Petra, Ůbrink Hobzová, Milena a Trochtová, Ludmila. Odrazy emocí v postojích k imigrantům. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. str. 24.

Uprchlík

Uprchlík je osoba, která získala mezinárodní ochranu a nachází se mimo svou vlast. Dále mluvíme o nechráněných jedincích, kteří potřebují zvláštní ochranu. Uprchlík, který v České republice pobývá legálně, je buď žadatel o azyl nebo azylant.⁴⁰ Pokud se jeho žádosti vyhová, stává se uprchlíkem podle platných zákonů, které jsou v souladu s tzv. Ženevskou úmluvou z roku 1951 - z.325/1999, z. 326/1999. Jedná se o lidi, kteří utekli ze své země z důvodu strachu o svůj život a nemohou nebo se již nechtějí do ní vrátit.⁴¹ Uprchlíkem je i osoba, která získá tzv. doplňkovou ochranu. Pokud mluvíme o uprchlících, platí pro něj označení migrant a imigrant. Naopak tvrzení, že každý imigrant je uprchlík, není pravdivé, ale často jej můžeme slyšet v mediálním prostoru.⁴²

Papež František vyhlásil rok 2016 Rokem milosrdenství. Řekl, že migranti a uprchlíci jsou pro nás výzvou, protože lidé na útěku, uprchlíci opouštějí své domovy a vydávají se na cestu za lepším, bezpečnějším životem. My jako jednotlivci i jako společnost stojíme před výzvou, jak se k tomu postavíme. Migranti jsou naši bratři a sestry, jsou to naši bližní, kteří hledají lepší život.⁴³

Dočasná ochrana

Termín *dočasná ochrana* se používá v naléhavých případech jako odpověď na hromadný příchod uprchlíků. Jedná se o krizový mechanismus EU, který je časově omezen až do pominutí důvodů pro opuštění země pobytu. Je udělována osobám, které přecházejí před ozbrojeným konfliktem, válkou, násilím nebo v případě hromadného porušování lidských práv.⁴⁴ V současné době platí stejná pravidla pro všechny lidi, kteří přijedou do České republiky od 24. 2. 2022. Uprchlíci z Ukrajiny, kteří utekli do České republiky před válkou a získali u nás dočasnou ochranu, dostali možnost prodloužit si svůj pobyt zde. V současné době je to umožněno do 31. března 2024. Prodloužit dočasnou ochranu si mohou všichni lidé, kteří již mají udělenou dočasnou ochranu. Dočasná ochrana nemůže být poskytnuta Ukrajincům, kteří před dnem 24.2.2022 již pobývali na území České republiky na dlouhodobé vízum nebo jiné povolení k trvalému či dlouhodobému pobytu. Dále nemají nárok na dočasnou ochranu v ČR osoby, které před začátkem války pobývaly v jiném státě EU nebo v něm již

⁴⁰Matoušek, Oldřich, Slovník sociální práce. 1. vydání, Praha, Portál 2003. str. 250

⁴¹Matoušek, Oldřich a kol. Encyklopedie sociální práce. Praha, Portál, 2013. str. 344

⁴²Sobková, Petra, Ůbrink Hobzová, Milena a Trochtová, Ludmila. Odrazy emocí v postojích k imigrantům. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. str. 24.

⁴³Noble, Tim a kol. Kdo je můj bližní? Institut ekumenických studií v Praze, 2016. str. 20.

⁴⁴Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 7- 8.

o dočasnou ochranu požádali. Žádost o dočasnou ochranu se podává osobně na KACPU. Je potřeba doložit cestovní pas. V případě, že držitel dočasné ochrany nemá cestovní pas, může od Cizinecké policie získat průkaz totožnosti. Všichni držitelé dočasné ochrany musejí nahlásit jakékoliv případné změny. V případě, že držitel dočasné ochrany vycestuje z České republiky, dočasná ochrana mu nezanikne. Pokud však zažádá o udělení dočasné ochrany v jiném státě EU nebo získá vízum nad 90 dnů či povolení k pobytu na území ČR nebo v jiném státě, nebude mu dočasná ochrana platit.⁴⁵

Integrace

V dnešní době žijeme v globalizovaném světě. Můžeme cestovat, stěhovat se, poznávat nové lidi, nová místa. Potkáváme přitom lidi z různých zemí, různé kultury a náboženství.

Důvody migrace se liší, ať už jsou ekonomické, politické či sociální. Soužití různých skupin lidí, kteří pocházejí z odlišného prostředí, může být obohacením pro majoritní společnost.⁴⁶ Někdy však může nastat problém, například z důvodu nedostatečné integrace, což v konečném důsledku vede k izolaci migrantů.⁴⁷

Pro úspěšné začleňování cizinců do společnosti dané země hraje roli několik faktorů. Jedná se o integrační opatření konkrétní země vůči cizincům. Především je důležitá snaha samotných migrantů o integraci. Dalším důležitým faktorem je multikulturní výchova dětí a dospělé populace, která by měla vést k pochopení ze strany většinové společnosti a respektu mezi lidmi navzájem.

Sociální integrace cizinců

Velmi důležitým pojmem problematiky migrantů je *integrace*. Jedná se o společné soužití migrantů a příslušníků většinové hostitelské země. Je to oboustranný proces a jeho úspěšnost záleží na obou skupinách. Pokud se podaří navázat vztahy a propojit tyto dvě skupiny, může to být prospěšné pro všechny. Integrace je nejlepší způsob soužití lidí. Pokud dojde ke sblížení a porozumění těchto dvou skupin obyvatel, postupnému začlenění nově příchozího a většinové společnosti, byla integrace úspěšná.

Integrace je začlenění do stávající společnosti státu neboli *inkluze nové populace do již existující sociální struktury přijímající země*.⁴⁸ V případě sociální integrace cizinců mluvíme o jednom ze

⁴⁵ <https://www.mvcr.cz/clanek/informace-pro-obcany-ukrajiny.aspx>

⁴⁶ Sobková, Petra, Öbrink Hobzová, Milena a Trochtová, Ludmila. Odrasy emocí v postojích k imigrantům. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. str. 5.

⁴⁷ Sobková, Petra, Öbrink Hobzová, Milena a Trochtová, Ludmila. Odrasy emocí v postojích k imigrantům. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. str. 5.

⁴⁸ Sobková, Petra, Öbrink Hobzová, Milena a Trochtová, Ludmila. Odrasy emocí v postojích k imigrantům. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. str. 26.

základních předpokladů úspěšné společenské soudružnosti a stability. Jedná se o velice užitečný nástroj prevence sociálně patologických jevů. Při integraci dochází ke sjednocování domácího obyvatelstva a přistěhovalců v jednu společnost.⁴⁹

V případě úspěšné sociální integrace cizinců do společnosti stojí na jejím konci jedinec, který je z hlediska sociálně-ekonomického, politického a kulturního postaven na přibližně stejné úrovni jako členové většinové společnosti. Je to oboustranný proces, při němž dochází k přizpůsobování ze strany cizinců a vytváření podmínek pro lepší integraci a přijímání ze strany společnosti.⁵⁰

V případě získání státního občanství České republiky mluvíme o velice úspěšné integraci a završení jeho integračního procesu.

Pokud usilujeme o úspěšnou integraci cizinců, nesmíme v první řadě zapomenout na informovanost veřejnosti. S ní je spojeno bourání mýtů a předsudků, odstraňování bariér a strachu, podpora pochopení pro jiné kultury, přijímání odlišností. Právě to jsou nástroje, jež napomáhají odstranit nedůvěru vůči něčemu cizímu, neznámému.

Modely integrace přistěhovalců

Rozlišujeme tři modely integrace přistěhovalců z hlediska občanského začlenění v rámci zemí západní Evropy:

1. **Diferencované začlenění** – Přistěhovalci jsou vnímáni jako pracovní síla a jejich pobyt je považován za dočasný. Neočekává se od nich přizpůsobení se kulturním vzorcům, ale zároveň není umožněno stát se pravoplatnými členy dané společnosti.⁵¹
2. **Asimilační začlenění** - Přistěhovalcům jsou přiznána všechna práva jako občanům, ale zároveň je od nich vyžadováno plné přizpůsobení se kulturním vzorcům majoritní společnosti.⁵²
3. **Multikulturní začlenění** – Přistěhovalcům jsou přiznána stejná práva jako občanům a jsou vnímáni jako součást kulturně odlišných komunit.⁵³

⁴⁹Matoušek, Oldřich a kol. Encyklopedie sociální práce, Portál 2013. str. 345.

⁵⁰Matoušek, Oldřich a kol. Encyklopedie sociální práce, Praha, Portál, 2013. str. 345.

⁵¹Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí. 2009. str. 10.

⁵²Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí. 2009. str. 10.

⁵³Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí. 2009. str. 10.

Klíčové předpoklady integrace cizinců

Na úspěšnou integraci do společnosti mají vliv různé faktory. Za nejdůležitější z nich se považuje znalost jazyka přijímací země. Nejedná se pouze zavedení povinné jazykové zkoušky za účelem získání trvalého pobytu. Má to mnohem větší význam pro každodenní komunikaci a porozumění mezi cizinci a většinovou společností. Znalost jazyka usnadňuje vyřizování záležitostí na úřadech, hledání práce a bydlení.

Dalším velmi důležitým aspektem je ekonomická soběstačnost. Jedná se především o snižování administrativních úkonů při získávání pracovních povolení a víz a následném uplatnění na trhu práce. Je to velmi důležité pro lepší zapojení se na trhu práce, pro pocit jistoty a stability. Ekonomická soběstačnost přispívá k odstranění závislosti cizinců na pomoci státu.

Migrantům mohou pomáhat různé neziskové organizace, které nabízejí pomoc při získávání potřebných informací, při hledání zaměstnání a komunikaci s úřady. Jedná se zpravidla o zprostředkování kurzů českého jazyka nebo obeznamování s právy a povinnostmi cizinců dané společností.

V případě zlepšení orientace cizince ve společnosti může napomoci vytváření webových portálů a informačních materiálů pro lepší informovanost migrantů. Vidím v tom velký potenciál. Dříve totiž často docházelo k tomu, že se informace nedostávaly k cizincům včas.

Poslední a taktéž velmi důležitý aspekt integrace jsou vztahy cizince s členy majoritní společnosti. Různé interkulturní aktivity, jež se odehrávají v režii nevládních organizací, samospráv nebo škol velmi napomáhají lepšímu porozumění a odbourávání strachu a nejistoty na obou stranách.⁵⁴

Mýty o migraci

Překážkou na cestě integrace mohou být stereotypní představy. Často přecházejí v předsudky a mýty, ovlivňují vztah většinové společnosti příchozích migrantů. Rezervované postoje veřejnosti vidíme ve vztahu k občanům balkánských států i Ukrajincům.⁵⁵ Často jsou iracionální a nepodložené a vytvářejí bariéry mezi cizinci a příslušníky většinové společnosti.

⁵⁴Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 74.

⁵⁵Maříková, Hana, Kostecký, Tomáš, Lebeda, Tomáš, Škodová, Markéta (eds.). Jaká je naše společnost? Vydání první. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 2010. str. 221.

Mezi nejčastější obavy patří tvrzení a z toho plynoucí strach, že Češi vymírají, ale počet cizinců naopak roste. Dle statistik tomu ale tak není.⁵⁶

Dalším častým mýtem v souvislosti s vnímáním české národní identity je heslo „Čechy Čechům“, které v poslední době zaznívá častěji než kdy předtím. Ve skutečnosti Česko nikdy nebylo etnicky čisté.

Z historie víme, že česká společnost byla značně multikulturní. Na našem území žili Češi, Slováci, Němci, Židé a příslušníci dalších národností.⁵⁷

V současné české společnosti dále přežívá mýtus, že cizinci berou Čechům práci. Toto tvrzení je však nepravdivé, jelikož cizinci, kteří nemají povolení k trvalému pobytu, jen velmi obtížně hledají legální zaměstnání v České republice. Ve většině případů obsazují pracovní pozice, o které čeští občané nejeví zájem. Tato pracovní místa proto zůstávají dlouhodobě neobsazená.⁵⁸

Obecně Čechům nevádí přítomnost lidí jiné národností, ale spíše mají obavy, že cizinci mohou mít problematické chování.⁵⁹

Jedním z mýtů, který se o migrantech šíří, je, že migranti jsou nemocní, roznášejí bacily, a tím ohrožují zdraví celé naší populace. V neposlední řadě tím prý zatěžují české zdravotnictví. - To však také není pravda. Nejčastějšími důvody hospitalizace cizinců jsou těhotenství a porod, popřípadě poranění různého druhu.⁶⁰

Negativní postoje vůči cizincům často ani nevycházejí z osobních zkušeností české populace. Negativní zkušenosti s cizinci často uvádějí i lidé, kteří zatím ani neměli blízký kontakt s cizinci.⁶¹

Multikulturalita

Multikulturalita dnešní společnosti je nevyhnutelný jev, který nelze zastavit a jenž žije svým vlastním tempem. Stěhování, migrace a cestování jsou nedílnou součástí našeho života v globalizovaném

⁵⁶Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 12.

⁵⁷Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 12.

⁵⁸Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 13.

⁵⁹Maříková, Hana, Kostecký, Tomáš, Lebeda, Tomáš, Škodová, Markéta (eds.). Jaká je naše společnost? Vydání první. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 2010. str. 223.

⁶⁰Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 14.

⁶¹Maříková, Hana, Kostecký, Tomáš, Lebeda, Tomáš, Škodová, Markéta (eds.). Jaká je naše společnost? Vydání první. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 2010. str. 226.

světě. Je to přirozený proces a vytváří se při tom prostor pro poznávání lidí z různých kultur.⁶² Nemůžeme se tomu vyhnout, jelikož se etnikum či společnost jako celek nemůže uzavřít před ostatními skupinami obyvatel, či dokonce národy.

Multikulturalita s sebou může přinášet pozitivní jevy jako toleranci, pochopení, přijímání odlišného náboženství nebo kultury. Dochází k obohacení společnosti o kulinařské umění, tradice a zvyky jiných kultur. Tyto aspekty však mohou blokovány zejména výše uvedenými mýty a předsudky. Proto je velmi důležitou součástí integrace také multikulturní výchovy.

Multikulturní výchova

Multikulturní výchova je velmi důležitý prvek pro lepší integraci a přijetí cizinců mezi námi. První český autor, který se tímto tématem zabýval, byl Průcha. Podle jeho teorií je multikulturní výuka velmi důležitá. Jejím cílem je učit lidi z různých etnik, národů, náboženství a ras žít spolu, přijímat se navzájem a respektovat jeden druhého.⁶³

Multikulturní výchova je součástí výuky na základních školách. Může však zároveň probíhat i při volnočasových aktivitách, například během navazování vztahů, napodobováním a seznamováním se s odlišným způsobem života a trávením volného času.

Integrace cizinců a sociální sítě migrantů

Začleňování migrantů do společnosti je postupný a dlouhodobý proces, v němž participují jak migranti, tak občané hostitelské země. Je to obousměrný proces vzájemného přizpůsobování migrantů a přijímajících společností.⁶⁴ Aby byla integrace úspěšná, musí se o začlenění snažit především samotní migranti.

S migrací jsou spojená určitá očekávání, a to jak ze strany migrantů, tak ze strany většinové společnosti. Záleží na tom, kam a zejména jak se chtějí migranti začlenit, jaké mají představy o svém životě a postavení v dané společnosti. Dalšími faktory jsou, jak dlouho zde chtějí zůstat, zda plánují návrat do své vlasti nebo čeho chtějí dosáhnout.

Musíme také brát v úvahu, do jaké míry je většinová společnost ochotná migranty přijmout jako plnoprávné členy dané společnosti.

⁶² Sobková, Petra, Öbrink Hobzová, Milena a Trochtová, Ludmila. Odrazy emocí v postojích k imigrantům. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. str. 9.

⁶³ Sobková, Petra, Öbrink Hobzová, Milena a Trochtová, Ludmila. Odrazy emocí v postojích k imigrantům. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. str. 10.

⁶⁴ Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 9.

Klíčovým momentem integrace ze strany státu je přiznání práva na pobyt v daném státě, participace migrantů na trhu práce a na veřejném a politickém životě, sociální zabezpečení a nediskriminační zacházení.⁶⁵

Proces začleňování do společnosti probíhá dnes a denně v různých oblastech, například v zaměstnání, v náboženských komunitách nebo ve školských zařízeních. Z toho vyplývá, že integraci můžeme vnímat jako proces učení a napodobování a snahu vyhovět požadavkům společenských systémů.⁶⁶

Pro lepší integraci cizinců jsou velmi důležité sociální sítě, jež tvoří jejich příbuzní, přátelé a známí. S tím také souvisí zvýšení migrace v konkrétních městech, protože migranti často přicházejí na místa, kde již někoho mají nebo která jim byla doporučena na základě dobrých pracovních příležitostí. Právě lidé, kteří v zemi již po delší dobu žijí, tvoří síť sociální podpory pro nově příchozí, a tím jim usnadňují začátky v novém a neznámém prostředí.⁶⁷

Sociální sítě migrantů mají velký vliv na budoucí integraci cizinců na území České republiky. Může to být díky osobním zkušenostem cizinců zde již žijících nebo jejich praktickým radám, které migranti využijí ve svém každodenním životě a díky nimž lépe porozumí různým odlišnostem. Největší pomocí může být například seznámení s legislativou, zákony nebo informacemi o nástupu dětí do školských zařízení a další.

Církev v životě migrantů

Církev hraje velkou a velmi důležitou roli při integraci migrantů a jejich začlenění a každodenním životě. Migranti se nacházejí daleko od domova, rodiny, přátel. Přicházejí do nového a neznámého prostředí. Občas se stává, že si práci, kterou měli slíbenou, nenajdou, nebo bydlet na adrese, která jim byla sdělena před odjezdem, není možné. Zažívají pocity nejistoty, strachu z budoucnosti. Většina z nich žije ze dne na den. Představy o nové práci, slíbeném bytu a klidném spánku se často rozpadnou. V tu chvíli pro migranty nic jiného, na co by se mohli upnout, neexistuje. Právě v takovém případě může přijít na pomoc církev. Tím samozřejmě máme na mysli kostel. Je to místo, kde je možné si odpočinout, meditovat, relaxovat. Zároveň je to místo, kam mnoho migrantů docházelo, než opustili svoje domovy. Jedná se o duchovní útočiště. Navíc se zde mohou setkat s jinými migranty z Ukrajiny a sdílet s nimi svoje útrapy. V kostele je možné získat informace ohledně různých událostí a obdržet na ně pozvánky. Dále zde migranti často získají odpovědi na otázky týkající se bydlení, platné

⁶⁵Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 9-10.

⁶⁶Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 10.

⁶⁷Brnula, Peter a Slobodová, Lucia. Základy sociálnej práce so žiadateľmi o azyl a azylantmi. 2. doplnené vydanie. Bratislava: Iris, 2013. str. 19.

legislativy, školství či vyřízení potřebných dokladů či zdravotního pojištění. Lze se tu dozvědět o kontaktech na pomáhající organizace, jakými jsou například Diakonie, Charita nebo Český červený kříž.

Migranti jsou často vnitřně zatíženi nedůvěrou, poněvadž například mají předchozí negativní zkušenosti ze své rodné země, kde obstarání dokonce i základních dokladů představuje nemalou komplikaci. - Avšak právě na půdě církve nebo sboru se jim dostává potřebných informací, a zejména mají důvěru v církve a její představitele.⁶⁸

Na druhou stranu musím uvést na pravou míru, že ne každý migrant rovná se praktikující věřící. Migranti, kteří doma běžně navštěvovali bohoslužby, tak činí i zde. Pak existuje skupina lidí, kteří neproaktivovali svoji víru ani na Ukrajině. Právě tito jedinci se bohužel často nedovědí důležité informace o pozvánkách na akce, a nevyužijí tak příležitosti k setkávání se svými krajany a Čechy.⁶⁹

Nabízí se zde otázka, proč tomu tak je. Abych na ni mohla uspokojivě odpovědět, musím zmínit, že na Ukrajině je mnohem více věřících než v ČR. Většina ukrajinských obyvatel je pokřtěna. Celkem 30 procent lidí je vychováno v křesťanské tradici a více než 60 procent lidí se považuje za věřící. 70 Jsou pravoslavného, katolického a protestantského vyznání. Zároveň je rozdíl mezi religiozitou v západní a východní části Ukrajiny. V západní části země je intenzivnější náboženský život, ve východní části je větší ateizace, jež může být spojena s industrializací měst.⁷¹

Kontakt s původní domovinou

Během pobytu v cizí zemi nebo jiném městě je velmi důležité udržovat kontakty se svou původní zemí a rodinou v ní žijící. V době sociálních sítí a internetu je toto mnohem snazší než například před 20 lety.

Drtivá většina z migrantů vlastní chytré telefony, tablety nebo počítač. Díky tomu mohou být v neustálém kontaktu s okolím. Proces globalizace napomáhá udržování kontaktů mezi lidmi. Pravidelné volání, videohovory, posílání fotografií nebo videí jsou velmi využívané prostředky komunikace. Sledování ukrajinské televize, zpráv a dalších médií je pravidelnou součástí života migrantů. Má to ale i svoji stinnou stránku. Žádná média, ani komunikační prostředky nemohou

⁶⁸Pavlíková, Eva, Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 44.

⁶⁹Pavlíková, Eva, Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 47.

⁷⁰Pavlíková, Eva, Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart, 2009. str. 20.

⁷¹Pavlíková, Eva, Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart, 2009. str. 23.

nahradit fyzický kontakt, absenci příbuzných, rodiny, partnera nebo dětí.⁷² Některé životní okamžiky a pocity nelze sdílet online.

⁷²Cizinci a naši mezi školou a každodenností. Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2014. str. 83.

Integrační politika

Vývoj migrační a integrační politiky

V letech 1990-1996 měli cizinci možnost po příjezdu na naše území hledat práci a požádat o dlouhodobější formu pobytu. Nebylo to však jednoduché. Prodloužení pobytu představovalo mnoho byrokratických překážek. Trvalý pobyt mohli získat pouze rodinní příslušníci občanů ČR. Jednoduché bylo přicestovat sem, ale velmi obtížné bylo usadit se zde a získat všechny potřebné dokumenty a povolení.⁷³

Imigrační politika byla velmi liberální, na rozdíl od integrační politiky, která se vztahovala primárně na uprchlíky a české krajanů. Byla zaměřena na otázky pomoci výhradně českým krajanům, kteří projeví zájem o návrat – reemigraci.

V letech 1996-1999 docházelo k restrikcím a zpřísnování předpisů regulujících pobyt cizinců na území České republiky. Velký vliv na to měla ekonomická krize a s ní spojená rostoucí nezaměstnanost a také obavy z ilegální migrace.

Období 1999-2004 se nazývá jako konsolidační. Formují se zde počátky konceptualizace imigrační a integrační politiky. Došlo k velkému posunu. 1. 1. 2000, kdy vstoupil v platnost Zákon číslo 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území ČR⁷⁴, který cizincům umožňoval získat trvalý pobyt po deseti letech nepřetržitého zdržování se na území České republiky.

Zákon o pobytu cizinců přinesl ještě jednu velkou změnu. Zavedl nový vízový a pobytový režim. Před vstupem na území České republiky musel každý cizinec požádat o vstupní vízum na zastupitelském úřadě v zahraničí.⁷⁵

Migrační a integrační politika v současnosti

Dalším důležitým faktorem migrace je země původu migrantů. Ovlivňuje to jejich postavení a možnosti integrace v přijímací společnosti. V rámci EU jsou rozlišováni migranti z členských států nebo třetích zemí (mimo EU). Projevuje se to na celkovém přístupu a možnostech mobility a pracovních práv, ovlivňuje to šance na získání povolení ke vstupu do země nebo uplatnění na trhu práce.⁷⁶

⁷³Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc. 2017. str. 63-64.

⁷⁴ Zákon č. 326 ze dne 30. listopadu 1999 o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů In: Sbírce zákonů České republiky. 1999, částka 106. Dostupný také z: <https://www.mvcr.cz/soubor/uz-326-k-1-5-2011.aspx>

⁷⁵Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 64-68.

⁷⁶Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 9.

Migrační a integrační politika byla v minulosti ovlivněna různými faktory. Vezměme do úvahy pracovní migraci za socialismu (Kubánci nebo například pracovní dělníci z Vietnamu, kteří zde často zůstali i po Sametové revoluci).

V dnešní době má na migraci vliv především politika EU a dále umožnění bezvízového styku některým zemím východního, postsovětského bloku (do roku 2000 fungoval bezvízový styk s Ukrajinou, Ruskou federací, Běloruskem, Gruzii nebo Moldávií).

Kulturní a rodinné vazby se sousedními zeměmi také ovlivňují migrační a integrační politiku.⁷⁷

Integrační politika

V letech 1999-2004 byla integrační politika v rukou Ministerstva vnitra. Tehdy došlo ke vzniku webových portálů a příruček pro větší informovanost cizinců.⁷⁸

Období 2004-2008 se označuje jako neoliberální. Odvíjí se to od ekonomického růstu v zemi, nízké nezaměstnanosti a příchodu méně kvalifikovaných pracovníků ze zahraničí (agenturní pracovníci).

Po vstupu České republiky do EU a následně do Schengenského prostoru se výrazně změnil proces europeizace země. Vznikla nová pobytová kategorie - občan EU, příslušník občana EU. Pro cizince došlo ke změně při udělování dlouhodobého pobytu po roce pobytu v České republice, což znamenalo větší právní jistotu.⁷⁹

V roce 2007 přišla změna cizineckého zákona a přinesla s sebou restriktivní opatření vůči rodinným příslušníkům občanů EU. Jako argument se uvádělo, že údajně roste počet účelových sňatků. Opatření se setkala s kritikou nevládních organizací. Pro občany třetích zemí, kteří žádali o trvalý pobyt, nastala povinnost vykonat jazykovou zkoušku.⁸⁰

Integrační politika v období 2004-2008 přinesla změny. V roce 2004 došlo k převodu agendy integrace cizinců pod Ministerstvo práce a sociálních věcí. To bylo velmi pozitivně hodnoceno. Byl

⁷⁷Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 63.

⁷⁸Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017, str. 69.

⁷⁹Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 71-72.

⁸⁰Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 71-72.

kladen důraz na úsilí každého jednotlivce. Integrace byla definována jako oboustranný proces. V praxi to znamenalo přizpůsobení migrantů, ale i přijetí ze strany občanů této země.⁸¹

V roce 2012 byla schválena novela zákona o zaměstnanosti cizinců. Došlo k několika změnám. Nejdůležitější z nich bylo zrušení možnosti agenturního zaměstnávání cizinců, kteří musejí mít pracovní povolení.⁸²

Vznik regionálních center na podporu integrace cizinců⁸³

Rok 2009 byl průlomový, jelikož začala vznikat centra na podporu integrace cizinců zajišťující poskytování informací, poradenství, kurzy českého jazyka, kurzy sociokulturní orientace cizinců ve společnosti, překladatelské a tlumočnické služby. Tato centra přispívají k vytváření platformy pro lepší spolupráci s cizinci a jejich integraci do české společnosti.⁸⁴ kurzů je naučit cizince český jazyk, přiblížit jim právní systém, kulturní rozdíly a historii naší země a snižovat rizika izolace migrantů.

Opatření vůči občanům třetích zemí v České republice

Po vstupu České republiky do EU a později do Schengenského prostoru došlo ke změnám v právním řádu České republiky. Přineslo to usnadnění při cestování a překračování vnitřních hranic. Vznikly dvě základní skupiny cizinců. Na jedné straně to byli občané EU, Norska, Lichtenštejnska, Islandu a Švýcarska včetně jejich rodinných příslušníků, na straně druhé občané třetích zemí, pro něž začala platit odlišná pravidla pro vstup do zemí EU.⁸⁵

Sociální integrace cizinců je velmi důležitý proces. V dnešní době je velkým tématem v celé Evropě. Je propojena s politickou, ekonomickou a sociální stabilitou každé hostitelské země.

V dnešní době čelíme nelehké výzvě. Od dob druhé světové války nebyl v Evropě takový exodus obyvatel, jak ho vidíme dnes. Nejprve evropské státy v počátku migrační krize 2015 otevřely své hranice a začaly pomáhat uprchlíkům. Po určitém zmírnění krize po roce 2016 přišel s válkou na Ukrajině po únoru 2022 další velký příliv migrantů z území ohroženého válkou. Evropské hodnoty

⁸¹Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 72-73.

⁸²Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 78.

⁸³<https://www.integracnicentra.cz/>

⁸⁴Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 79.

⁸⁵Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. str. 312.

jsou založeny na soudržnosti a celistvosti evropské společnosti a jsou úzce propojeny se sociální integrací cizinců, kteří přicházejí do evropských zemí.⁸⁶

Dokumenty a administrativa

Ukrajínští migranti zde žijí od samého počátku v neustálém strachu a nejistotě, co se týče zajištění a především udržení si legálního pobytu a jejich práce v České republice. Obstrukce kolem získání potřebného povolení, víza nebo potvrzení je pro ně velmi komplikované a stojí je to nemalé finanční prostředky. Výsledek však bývá velmi nejistý, což je pro cizince značně stresující.

V případě Ukrajinců, kteří k nám přišli po začátku války, je tomu jinak, jelikož zde okamžitě po svém příjezdu získají status dočasné ochrany, jež je vždy prodlužována dle vývoje aktuální situace v jejich rodné zemi. Dočasná ochrana je zpravidla udělována na dobu jednoho roku.⁸⁷

Získání víza nebo potřebného povolení považuje většina migrantů za nereálné, a proto vyhledávají služby různých zprostředkovatelů - agentur, jež jim pomáhají s vyřizováním víza. Za svoje služby si účtují nemalé finanční částky.⁸⁸

Pobyt cizinců v České republice je podmíněn zákonem a s ním spojenou legislativou a evropskými předpisy. Dle zákona o pobytu cizinců mohou občané třetích zemí pobývat na území České republiky na základě přechodného nebo trvalého pobytu. V případě přechodného pobytu se jedná o pobyt bez víza do 90 dnů nebo vízum k pobytu nad 90 dní, zaměstnaneckou kartu a modrou kartu za účelem zaměstnání nebo o diplomatické vízum.⁸⁹

Při delším pobytu v České republice si cizinec může zažádat o trvalý pobyt.⁹⁰

Podmínkou pro získání trvalého pobytu je nepřetržitý pobyt na území České republiky během posledních pěti let. Žádost o povolení k trvalému pobytu se podává na příslušném pracovišti Odboru

⁸⁶Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. str. 338.

⁸⁷Zákon č. 65 ze dne 17. března 2022 o některých opatřeních v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invází vojsk Ruské federace <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-65>

⁸⁸Pavlíková, Eva, Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 107.

⁸⁹<https://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi.aspx>

⁹⁰Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. str. 134.

azylové a migrační politiky. Dále má cizinec povinnost složit zkoušku z českého jazyka na úrovni A2.⁹¹

Změny v oblasti cizineckého práva se odvíjejí od aktuální politické a společenské situace ve společnosti. Od 1. ledna 2014 nevyžaduje právní řád České republiky pozbytí státního občanství a umožňuje cizincům ponechat si dvojí občanství.⁹²

Vnímáme to jako velmi pozitivní krok, neboť právě tato skutečnost bránila některým cizincům v získání českého občanství.⁹³

Počty cizinců v ČR na základě statistických údajů

Podle údajů Českého statistického úřadu a Ministerstva vnitra k 31. 12. 2022 žilo v České republice 1 116 154 cizinců, což činí zhruba 10 % celkové populace.⁹⁴ Nejvíce cizinců pochází z Ukrajiny (636 282).

Podle údajů Ministerstva vnitra emigrovalo z Ukrajiny v roce 2022 přibližně 15 milionů lidí, z nichž se 10 milionů již opět vrátilo do své rodné země. Jen od února 2022 do České republiky přišlo skoro půl milionu lidí.⁹⁵ K 1. dubnu 2023 je v České republice evidováno 325 742 osob z Ukrajiny s dočasnou ochranou.⁹⁶

Nástroje integrace

Nástroje sociální integrace

Pro úspěšnou integraci cizinců jsou velmi důležité nástroje jejich sociální integrace, mezi něž patří zaměstnanost cizinců, podpora vzdělání, zdravotní péče a v neposlední řadě účast migrantů na důchodovém pojištění.⁹⁷

Různá podpůrná opatření poskytují cizincům možnost být součástí české společnosti a lépe porozumět ostatním. Zároveň s sebou nese povinnosti pro cizince samotné. Mezi ně patří například

⁹¹Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. str. 148.

⁹²https://www.mzv.cz/paris/cz/konzularni_informace/statni_obcanstvi_cr/dvoji_obcanstvi/index.html

⁹³Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. str. 150.

⁹⁴<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>

⁹⁵<https://www.mvcr.cz/clanek/v-ceske-republice-je-aktualne-325-tisic-uprchliku-z-ukrajiny.aspx>

⁹⁶ <https://www.mvcr.cz/clanek/v-ceske-republice-je-aktualne-325-tisic-uprchliku-z-ukrajiny.aspx>

⁹⁷Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. str. 17.

do držování zákonů dané země, podílení se na životě společnosti a solidarita s ostatními členy společnosti.⁹⁸

Vzdělávání cizinců

Vzdělávání je velmi důležitým aspektem integrace cizinců. Ti mají podle Listiny základních práv a svobod stejná práva na získání základního, středního a vysokoškolského vzdělání jako občané České republiky.⁹⁹

Zároveň pro cizince platí stejná povinnost jako pro všechny občany, a tou je povinná školní docházka, kterou stanovuje zákon.¹⁰⁰

Díky právu na povinnou školní docházku a dalším podpurným opatřením se mohou děti migrantů setkávat se svými vrstevníky. Odstraňují se tak překážky zabraňující lepšímu vzdělávání a integraci cizinců.¹⁰¹

Dvojjazyční asistenti ve školách

Školská zařízení navštěvuje mnoho dětí cizinců. Někteří přicházejí s nulovou znalostí českého jazyka, jiní disponují alespoň minimální znalostí. Velkou pomocí při vzdělávání těchto cizinců jsou asistenti pedagoga pro žáky odlišným mateřským jazykem. Asistentem může být člověk, jenž mluví stejným jazykem jako cizinec, což je velká výhoda usnadňující komunikaci a zlepšující celkový proces vzdělávání.

V České republice žije mnoho cizinců, kteří mají vzdělání pedagogického směru. Často však nemohou nalézt uplatnění ve svém oboru. Na základě tohoto faktu vznikla myšlenka propojit tyto dvě skupiny a využít jejich znalosti pedagogicky vzdělaných cizinců.¹⁰² Naplní jejich práce není jen

⁹⁸Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. str. 269.

⁹⁹https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/08/Informace_ke_vzdelavani_deti_a_zaku%20%80%93cizincu_a_osobktere_pobyvaly_dlouhodobe_v_zahranici.pdf

¹⁰⁰Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. str. 210.

¹⁰¹Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. str. 212.

¹⁰²Benda, Martin et al. Dvojjazyční asistenti pedagoga: příběhy úspěšné integrace. 1. vydání. Praha: Meta - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2016. str. 3.

pomáhat žákům s odlišným mateřským jazykem při jejich vzdělávání, ale i usnadňovat učitelům jejich práci.¹⁰³

Asistenti mohou vysvětlit rodičům cizinců systém českého školství a plní také roli prostředníků v komunikaci mezi školou a rodinou. Mohou být nápomocni při předcházení nebo řešení nedorozumění či nepochopení.

Nostrifikace

Cizinec který žije v České republice a chce uplatnit své vzdělání, je povinen požádat o nostrifikaci. Je to sice zdoluhavý proces, ale na jeho konci je uznání zahraničního vysvědčení nebo diplomu. Nejčastěji se tak děje z důvodu pokračování v dalším studiu v České republice.

Dalším důvodem je snaha pracovat v oboru vystudovaném v zahraničí a doložení dokladů k tomu potřebných.¹⁰⁴

Pokud je nostrifikace diplomu nebo vysvědčení úspěšná, získá tím naše společnost další kvalifikované zaměstnance, kteří chybějí na českém pracovním trhu. Nejčastěji se jedná o profese svářeče, řidiče nebo v oblasti medicíny.

Zaměstnání

Za jeden z neúčinnějších způsobů integrace do společnosti je považováno zapojení se na pracovním trhu. Zaměstnání a s ním spojená možnost obstarat si obživu pro sebe a svoji rodinu je velmi důležitým aspektem pro znovunabytí důstojnosti.¹⁰⁵

Cizinci, kteří pracují v České republice, nacházejí uplatnění na sekundárním pracovním trhu. Ženy migrantky většinou pracují na méně kvalifikovaných pozicích. Jsou zaměstnané na základě krátkodobé pracovní smlouvy, jejich budoucnost je proto značně nejistá. Za svoji práci dostávají nižší mzdu. Jejich situace je ovlivněna generovými nerovnostmi, ale i nerovnostmi mezi majoritní a minoritní společností.¹⁰⁶

Mnoho migrantů s vysokoškolským vzděláním vykonává manuální profese, v nichž své vzdělání neuplatní. Kvalita pracovních podmínek pro migranty se mění v souvislosti s délkou jejich pobytu v

¹⁰³Benda, Martin et al. Dvojazyční asistenti pedagoga: příběhy úspěšné integrace. 1. vydání. Praha: Meta - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2016. str. 3.

¹⁰⁴Cherkashina, Maria et al. Komunitní tlumočníci ve víru integrace. 1. vydání. Praha: Meta, o.p.s. - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, [2017]. str. 41-42.

¹⁰⁵Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. str. 16.

¹⁰⁶Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. str. 26.

hostitelské zemi a osvojením si českého jazyka. Jeho zvládnutí na velmi dobré úrovni zvyšuje šanci na lepší uplatnění migrantů na pracovním trhu.¹⁰⁷

Bydlení

Otázka bydlení je velmi důležité téma, jež migranti řeší na počátku svého pobytu v hostitelské zemi. Setkávají se s problémy při hledání bydlení a jsou konfrontováni s neochotou pronajímat byty migrantům.

Mezi důvody patří jazyková bariéra samotných migrantů, předsudky a strach z neznámého ze strany českých občanů. Dalším rizikem je ohrožení zdraví v případě nevyhovujícího bydlení (například výskyt plísně nebo různých parazitů, například švábů nebo štěnic).¹⁰⁸ Ve většině případů v bytě bydlí mnohem více lidí, než je jeho kapacita.

Neziskové organizace uvádějí, že migranti si stěžují na to, že problémy nastávají již počátku hledání ubytování.¹⁰⁹ Některými z nich jsou neposkytnutí písemné nájemní smlouvy, vysoké kauce nebo kontroverzní smluvní podmínky. Ještě větší problém nastává při pokusu o přihlášení se k pobytu, což je jedna z podmínek pro získání a udržení víza nebo povolení k pobytu. Migranti jsou nuceni akceptovat tyto skutečnosti při snaze získat potřebné bydlení a přihlášení k pobytu, na němž závisí jejich budoucnost v České republice.¹¹⁰

Pronajímatelé bytů mnohdy využívají zoufalé situace migrantů a požadují od nich nemalé finanční částky za možnost přihlášení k pobytu. V praxi to znamená, že jsou migranti přihlášení na určité adrese, ale ve skutečnosti bydlí na adrese jiné. Majitelé a pronajímatelé bytů využívají neznalosti zákona a práv migrantů, jejich těžké životní situace a jazykové bariéry a strachu z jednání s úřady. Tím si zajišťují to, že jim migranti v budoucnu nebudou činit potíže a neobráti se s případnou stížností na příslušné úřady.¹¹¹

¹⁰⁷Pavlíková, Eva. Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 51.

¹⁰⁸Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. str. 17.

¹⁰⁹Hradečná, P. a kol. Ženy na vedlejší koleji (?): gender, migrace a stárnutí. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o.p.s., 2016. str. 40.

¹¹⁰Hradečná, P. a kol. Ženy na vedlejší koleji (?): gender, migrace a stárnutí. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o.p.s., 2016. str. 40.

¹¹¹Hradečná, P. a kol. Ženy na vedlejší koleji (?): gender, migrace a stárnutí. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o.p.s., 2016. str. 40.

Tato situace není jednoznačná a problém není jednostranný. Existují také slušní pronajímatelé a neslušní, problémoví nájemníci z řad migrantů, kteří často jednají v rozporu s dohodnutými podmínkami a zákony, a nedodržují tak pravidla užívání bytu (to se například týká třídění odpadu, dodržování nočního klidu a úklidu společných prostor).

Zdravotní péče

Základní podmínkou pro přístup ke zdravotní péči je získání zdravotního pojištění. Cizinec, jenž pobývá na území České republiky, je povinen mít platné cestovní zdravotní pojištění.¹¹² V prvních letech pobytu migrantů v hostitelské zemi je patrný syndrom zdravého migranta. V praxi to znamená, že ve srovnání s majoritní populací jsou migranti zdravější, a v důsledku toho méně vyhledávají lékařskou péči. V souvislosti s délkou jejich pobytu se to však mění a jsou s tím spojené další faktory, které toto ovlivňují. Ve skutečnosti je to tak, že pokud migranti vykonávají fyzicky velmi náročnou práci, která probíhá v nevyhovujících podmínkách (například práce s chemikáliemi, barvivy, práce na tři směny nebo pouze ve stoje), nepříznivě se to odráží na jejich zdravotním stavu.¹¹³

Dalšími aspekty, které ovlivňují zdravotní a psychický stav migrantů, jsou stres spojený se stěhováním, odloučením od rodiny, zejména od dětí, sociální izolací, jazykovou bariérou nebo nedostatkem informací.¹¹⁴

Pokud se několik z těchto faktorů spojí, může to způsobit postupný rozvoj traumatických a psychologických poruch, což v konečném důsledku může ovlivnit kvalitu dalšího života migrantů.¹¹⁵

Zdravotní pojištění cizinců

Cizinci, kteří přicházejí do České republiky za prací, jsou většinou mladí a zdraví lidé. Ve většině případů vůbec netuší, jak u nás funguje systém zdravotního pojištění. V praxi to znamená další návštěvy úřadů, pojišťoven, což s sebou přináší další komplikace. Problémem kupříkladu bývá opakovaně se uvolňovat z práce z důvodu návštěvy úřadů.

¹¹²<https://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi-nektere-nalezitosti-zadosti-doklad-o-cestovnim-zdravotnim-pojistenim-pri-pobytu-delsim-nez-90-dnu.aspx>

¹¹³Hradečná, P. a kol. Ženy na vedlejší koleji (?): gender, migrace a stárnutí. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o.p.s., 2016. str. 29.

¹¹⁴Hradečná, P. a kol. Ženy na vedlejší koleji (?): gender, migrace a stárnutí. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o.p.s., 2016. str. 29.

¹¹⁵Hradečná, P. a kol. Ženy na vedlejší koleji (?): gender, migrace a stárnutí. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o.p.s., 2016. str. 29.

Občané třetích zemí, kteří nemají v České republice trvalý pobyt a nejsou zde zaměstnáni, mají povinnost si sjednat komerční cestovní zdravotní pojištění na celou dobu svého pobytu u nás. Pokud se jedná o podání žádosti o dlouhodobé vízum nebo o povolení k dlouhodobému pobytu na území České republiky, je potřeba mít smluvní pojištění uzavřené u pojišťovny, která je schválena a oprávněna provozovat své služby na území České republiky.¹¹⁶

Zdravotní pojištění je někdy podceňováno ze strany pracovních agentur, které své zaměstnance někdy záměrně nepojistí. Pak dochází ke komplikacím v případě úrazu nebo hospitalizace. Dalším důvodem je fakt, že zdravotní pojištění je nejméně sankcionované a kontrolované ze strany úřadů.¹¹⁷

Sociální práce s cizinci

V dnešní době vidíme, jak velmi důležitá je práce sociálního pracovníka v případě cizinců. Cílem práce sociálního pracovníka je řešení aktuální situace cizince a pomoc při hledání řešení jeho složité životní situace. Může se jednat o jednotlivce, rodinu, či skupinu lidí, kteří potřebují pomoc k sociálnímu uplatnění. Sociální pracovníci pomáhají zamezit sociálnímu vyloučení migrantů.¹¹⁸

Klíčová je otevřenost, schopnost naslouchat, být tady pro konkrétního člověka, poskytnout mu pocit bezpečí a nabídnout mu pomocnou ruku. Může to být pomoc při vysvětlování a pochopení odlišností mezi kulturami a zákony dané země.

Při práci s migranty je důležité, aby profesionálové, kteří s nimi pracují, byli připraveni na setkávání s odlišnými kulturami, nabízeli pomoc, podporu, a především pozitivně zacházeli s rozdíly. To napomáhá lepšímu porozumění a začlenění migrantů do hostitelské země.¹¹⁹

V případě úspěšné integrace cizince do společnosti vidíme člověka, který umí používat český jazyk, má práci, bydlení, přátele, zná české zvyky a společnost, do níž je v nějaké míře zapojen.

Velkým přínosem pro sociální práci s cizinci může být znalost některého ze světových jazyků, což může velmi usnadnit komunikaci. Sociální pracovník by měl mít odpovídající vzdělání, a zejména

¹¹⁶Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 112-115.

¹¹⁷Pavlíková, Eva. Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart 2009. str. 95.

¹¹⁸Dočkal, Jan. Člověk v současném světě. Než začneme studovat sociální práci. Zdeněk Susa, Středokluky, 2008. str. 138.

¹¹⁹Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd.1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. str. 1.

povědomí o právním a poradenském systému.¹²⁰ Spolupráce s psychology, právníky a dalšími odborníky je nezbytnou součástí jeho práce.

Sociální pracovník by měl motivovat cizince k využití všech dostupných možností pomoci při jeho začlenění do společnosti a řešení různých situací. Když se podaří pomoci cizinci k sobestačnému a plnohodnotnému životu, jeho začlenění do společnosti bude mnohem snadnější.

Neziskové organizace

Od roku 2003 funguje Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty, do něhož patří 18 neziskových organizací, které se zabývají migrací a integrací osob a hájí práva cizinců v ČR. Zároveň usilují o lepší podmínky pro všechny cizince, kteří zde žijí. Například zajišťují migrantům humanitární pomoc, poskytují sociální a právní poradenství a podílí se na posilování mezikulturního dialogu. Podporují otevřenou a tolerantní společnost, jež je založena na respektu k odlišnostem. Cílem konsorcia je podporovat sebevědomou společnost, která bude vstřícná k migrantům a umožní jim přizpůsobit se většinové společnosti a integrovat se do ní.¹²¹

Neziskové organizace napomáhají při poradenské činnosti. Migranti se na ně obracejí, když potřebují řešit různé právní a legislativní úkony. Často se to týká vyřizování dokumentů, problémů s dluhy nebo záležitostí týkajících se nájemních smluv.

Zaměřím se zde pouze na některé neziskové organizace, jež pomáhají uprchlíkům, cizincům, migrantům, ale zároveň i českým občanům.

InBáze

Jedná se o organizaci, která pomáhá migrantkám a migrantům a jejich rodinám v ČR. Vytváří pro ně bezpečný a otevřený prostor a vede je k vzájemnému porozumění mezi českými občany a lidmi z jiných kultur a národností.¹²²

Meta

Společnost pro příležitosti mladých migrantů je organizace, jež se zasazuje o rovné příležitosti migrantů a zaměřuje se na oblast vzdělávání jak samotných migrantů, tak i pedagogických pracovníků. Specializuje se na začleňování dětí ve školách a podporuje i vzdělává asistenty a

¹²⁰Matoušek, Oldřich, Kolářková, Jana, Kodymová, Pavla (eds.). Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vydání první. Praha, Portál. 2005. str. 333.

¹²¹<https://migracnikonsorcium.cz/cs/>

¹²²<https://inbaze.cz/>

dvojjazyčné asistenty ve školských zařízeních. Zároveň pomáhá rodičům z ciziny a jejich dětem zorientovat se v českém školství.¹²³

Následující neziskové organizace, jež jsem vybrala, působí v Plzni a jsou napojeny na KACPU. Také samy respondentky uváděly, že využívaly nabídku jejich služeb.

Diakonie ČCE

Pomoc migrantům a uprchlíkům nabízí Středisko humanitární a rozvojové spolupráce, které působí primárně mimo Českou republiku, například v uprchlických táborech. Dále na našem území působí Středisko celostátních programů a služeb Diakonie ČCE, jež nabízí širokou škálu služeb pro jednotlivce i celé rodiny, kteří zde našli svůj nový domov. Služby zahrnují materiální pomoc, asistenci na úřadech, ve školských zařízeních, u lékaře, dále pomoc při hledání ubytování a práce.¹²⁴

Charita

Nabízí pomoc a podporu uprchlíkům, migrantům a cizincům, kteří potřebují pomoci ve složité životní situaci. Jedná se o pomoc s hledáním ubytování, při vyřizování formalit na úřadech a při řešení otázek spojených se sociálním zabezpečením.¹²⁵

Člověk v tísni

Tato organizace pomáhá migrantům při začlenění do společnosti. Vytváří prostor pro lepší soužití a pochopení mezi většinovou společností a migranty. Nabízí informace o migraci a migrantech v České republice. Pracuje s migranty a pomáhá jim lépe se integrovat. V neposlední řadě spolupracuje s novináři a napomáhá šíření pravdivých informací o migrantech.¹²⁶

Dalším významným způsobem pomoci je spolupráce s místními sbory, která zahrnuje i nabídku spolupráce při poskytování potřebných informací o této problematice.¹²⁷

¹²³<https://meta-ops.eu/>

¹²⁴Noble Tim a kolektiv: Kdo je můj bližní?, Institut ekumenických studií, 2016. str. 35 a 36.

¹²⁵Noble Tim a kolektiv: Kdo je můj bližní?, Institut ekumenických studií, 2016. str. 36.

¹²⁶<https://www.clovekvtsni.cz/co-delame/migrace-v-souvislostech>

¹²⁷Noble Tim a kolektiv: Kdo je můj bližní?, Institut ekumenických studií, 2016. str. 35.

Praktická část

Metodologie

Cílem výzkumné části mé práce bylo zjistit, jak probíhala integrace mnou oslovených žen po příchodu do České republiky.

Oslovila jsem tři skupiny žen z Ukrajiny, a to podle toho, kdy přijely do České republiky. Jednalo se o ženy, které zde bydlí již od 90. let 20. století, nebo od roku 2000 a jež k nám přijely po 24. 2. 2022.

Rozhodla jsem se pro kvalitativní metodologii, která je velmi přínosná a používaná právě v případě, že chceme lépe pochopit celý životní příběh. Při jejím použití pracujeme hlavně se slovy a zkoumáme je v kontextu a souvislostech. Kvalitativní údaje se pak používají k získávání detailů o subjektivních zkušenostech lidí.¹²⁸ Základní technikou kvalitativního výzkumu je rozhovor. Je to časově náročný nástroj. Umožňuje však pohlížet na problematiku očima respondentů.¹²⁹

Data jsem sbírala za pomoci hloubkových rozhovorů, které byly tematicky orientovány. Podle mého názoru mi právě tato metoda umožnila nahlédnout do života žen migrantek a ukázat jejich zkušenosti s migrací a začleněním do české společnosti.

Hloubkové rozhovory byly vedeny dle předem připravených otázek a tematických okruhů. Občas docházelo k tomu, že se rozhovor vyvíjel zcela jiným směrem. Snažila jsem se co nejvíce naslouchat a poté opět vrátit téma rozhovoru k původním otázkám.

Během rozhovorů jsem se zajímala o následující témata, která jsou spojena s migrační historií každé ženy (příčiny odchodu/útěku) z Ukrajiny: život po příchodu do České republiky, zaměstnání (pracovní historie, skloubení práce a péče o rodinu), bydlení.

Sběr dat

Tři z deseti rozhovorů proběhly osobně, další tři se uskutečnily telefonicky a čtyři z žen s rozhovorem souhlasily za podmínky, že jim zašlu otázky předem a ony mi pouze napíší své odpovědi přes sociální sítě nebo email.

Předem jsem seznámila ženy s důvodem těchto rozhovorů a použitím jejich odpovědí ve své bakalářské práci. Všechny ženy jsem ujistila o naprosté anonymitě. Nejsou zde zveřejněna jména žen, ani jejich osobní údaje. Respondentky byly opatrné, když jsem potřebovala podepsat informovaný souhlas s rozhovorem. Když něco podepisují, mají totiž strach, že to někdo může použít proti nim.

¹²⁸Matoušek, Oldřich a kol. Encyklopedie sociální práce. Praha, Portál, 2013. str. 519, 527

¹²⁹Matoušek, Oldřich a kol. Encyklopedie sociální práce. Praha, Portál, 2013. str. 529

Nebylo jednoduché je přesvědčit. Když jsem jim ale vysvětlila účel souhlasu a ukázala jim, že nikde není zveřejněno jejich jméno nebo další osobní údaje, s podepsáním souhlasily.

Oslovila jsem deset žen, které následně přislíbily, že odpoví na moje otázky. Jedna žena však ještě před začátkem odmítla rozhovor z důvodu psychicky náročné situace, v níž se nachází, a to zejména v souvislosti s aktuálním vývojem situace na Ukrajině. Respektuji její rozhodnutí a jsem vděčná za její otevřenost. Pak se mi podařilo oslovit další respondentku, a tak jsem nakonec provedla deset rozhovorů.

Sepsala jsem si okruhy otázek v českém jazyce a držela se jich při rozhovorech. Přibližně v polovině výzkumu jsem zjistila, že pro ženy bude mnohem lepší, pokud dostanou moje otázky předem a ve své rodné řeči. To jim umožnilo lépe porozumět smyslu celého rozhovoru, a zejména lépe vyjádřit pocity a prožitky ve své rodné řeči. Rozeslala jsem tedy otázky v ukrajinštině, a to především ženám, které přišly do České republiky během posledního roku. Výhodou byla má znalost ukrajinského jazyka. Vnímala jsem ji jako velké pozitivum při našich rozhovorech. Ženy tak ke mně získaly větší důvěru. Jakmile se dozvěděly, že jsem také z Ukrajiny, mnohem více mne během našich rozhovorů nechaly nahlédnout do svého soukromí.

Data, jež jsem shromažďovala během rozhovorů, jsem poté převedla do písemné podoby a přeložila do českého jazyka. Většina rozhovorů byla vedena na dálku, takže jsem neměla možnost vidět ženy na vlastní oči. V několika případech jsem ani nevěděla, jak konkrétní žena vypadá. To však nic nemění na hodnotě jejich výpovědí. Při výzkumu jsem si kladla za cíl dozvědět se co nejvíce o osobních pocitech a prožitcích těchto žen.

Respondentky, které se účastnily mého výzkumu, žijí na území celé České republiky, jsou různého věku a vzdělání a mají za sebou různorodé zkušenosti. Délka jejich pobytu zde je také odlišná. Některé pracují, některé jsou nezaměstnané.

Vyhodnocení rozhovorů

Vytvořila jsem tabulku, v níž jsem označila respondentky čísly od jedné do deseti. Jednotlivá čísla, která patří ke konkrétní ženě, uvádím v závorce.

Jako nejdůležitější moment pro jejich integraci vidím rozhodnutí, zda ženy do budoucna hodlají zůstat v České republice, nebo zda se chtějí vrátit na Ukrajinu.

(9) Планую повернутись, але нерозумію коли. Планuji návrat, ale nevím, kdy to bude.

Právě podle toho se zásadně liší jejich životní styl a plány na život v České republice.

(10) Мрію про скоріше закінчення війни. Хочу вивчити хочу щоб син вивчився в Чехії.

(9) Sním o skončení války. Chci se naučit jazyk a také, aby můj syn studoval v Česku.

V případě, že se chtějí vrátit domů, je vidět menší snaha o zapojení se do života zde - ženy se nesnaží navazovat kontakty a budovat sociální síť známých nebo přátel.

(7) Zatím zůstaneme tady, ale v budoucnu se chceme vrátit na Ukrajinu. Dcera je na distanční výuce a to také svědčí o tom, že plánujeme návrat domů.

Pohlížejí totiž na svůj pobyt zde jako na dočasný.

(6) Toužím po návratu domů, čekáme s rodinou, až se uklidní situace na Ukrajině a okamžitě se vrátíme domů.

V případě, že je žena rozhodnuta zůstat v České republice delší dobu, byla na ní vidět snaha o větší integraci. Některé z žen zde dokonce již založily rodinu.

(3) Seznámila jsem se v Česku s novým partnerem, dnes již manželem (také z Ukrajiny). Narodily se nám tady dvě děti.

Některé z nich naopak přijela rodina nebo její větší část sem.

(1) Seznámila jsem se s novým partnerem (Čech), byla svatba. Pak za námi přijela moje dcera z Ukrajiny a bydlíme teď v Česku.

Další žena uvedla:

(8) V Česku jsem se seznámila se svým druhým manželem (Ukrajincem). Měli jsme svatbu, máme spolu čtyřletého syna a také sem přijela moje dcera z prvního manželství. Bydlíme spolu jako rodina. Jezdí sem na návštěvy i moje maminka.

Všechny respondentky se shodly na tom, že se jim stýská po příbuzných a známých na Ukrajině.

(4) Začátky tady byly složité, hodně se mi stýskalo po domovu a rodině, která tam zůstala, a také po kamarádech.

Další respondentka uvedla:

(8) Ze začátku byl velký stesk po dceři. Pak, když se tady zabydlela a mohla vzít dceru sem, přišla velká úleva.

Podle svých možností se snaží jezdit na Ukrajinu, některé pravidelně, některé méně.

(5) Často jezdím domů. Stýská se mi po dcerách, ale zároveň chápu, že potřebují podporu při studiu, protože studium na Ukrajině je drahé.

Během našich rozhovorů jsem se snažila navodit pocit bezpečí a co nejvíce si získat důvěru. Za negativum považuji, jak velmi citlivé, niterné a psychicky náročné je vést takovéto rozhovory.

(9) Všechno se odvíjí od mého psychického stavu.

(10) Je to psychicky velmi náročná situace.

Některé z žen, zejména ty, jež přišly v posledním roce do České republiky, mluvily hlavně o svých nedávných prožitcích a o tom, co se právě děje u nich doma. Bylo to místy velmi náročné. Nešlo se vyhnout bolestným pocitům spojeným s válečným konfliktem na Ukrajině.

(7) Pak kousek od nás byla frontová linie, museli jsme utéct, protože náš dům zasáhla raketa. Už nemáme domov. Všechno je zničené.

Některé ženy zde prožily větší část svého života, některé jsou u nás teprve velmi krátce. Někdo tady založil rodinu a usadil se, někomu přijela rodina sem a některé mají část rodiny na Ukrajině.

(3) Na Ukrajinu jezdím, jak jen to jde. Mám tam maminku, která už je v požehnaném věku.

V tomto případě ženy finančně podporují své ukrajinské rodiny.

(8) Posílám peníze svým starým rodičům. Jejich důchod je malý.

Je však faktem, že určitou sumu peněz na Ukrajinu občas zašle každá z žen. Liší se také částka, kterou jsou schopny našetřit a následně své rodině zaslat.

(5) Posílám domů peníze, protože moje rodina je na mně závislá. Moje děti ještě studují a školné je vysoké.

Všechny respondentky se shodly na tom, že se jim stýská po příbuzných a známých na Ukrajině.

(10) В Україні залишилася моя родина я дуже сумую за ними.

(10) Na Ukrajině zůstala má rodina, stýská se mi po ní opravdu hodně.

Z tohoto důvodu často jezdí na Ukrajinu na návštěvu, rozdíl je však v tom, jak často.

(5) Jezdím na Ukrajinu, jak je to možné, někdy i dvakrát do roka.

Některé z žen mají dlouhodobý, trvalý pobyt, jedna žena má dokonce české občanství.

(2) Mám tady trvalý pobyt a jsem tu 30 let. Je to víc než na Ukrajině.

Další žena zmínila toto:

(3) Po čase jsem získala trvalý pobyt na základě dlouhodobého pobytu.

Během rozhovorů se ukázalo, že ženy, které tu žijí již velmi dlouho, cítí určitou sounáležitost s Českou republikou.

(8) Ted' žiju spokojený a naplněný rodinný život, mám dobrého manžela, dvě zdravé děti, dobrou práci, svůj byt (na hypotéku), rodina je pohromadě a to je nejdůležitější.

Jedna z žen řekla:

(2) Ze začátku jsem často jezdila na Ukrajinu, stýskalo se mi po rodné zemi. Časem jsem si ale našla přátele v ČR, naučila se jazyk. Život tady se mi líbí, zvykla jsem si. Česko je ted' můj skutečný domov. Už žádný jiný domov nemám. Přátele mám jenom tady a vyhovuje mi to.

Pozitiva a negativa při vedení rozhovorů

Když jsem se ženami vedla rozhovory, snažila jsem se pro ně vytvořit bezpečné prostředí a získat jejich důvěru. Jako negativní faktor vnímám velmi citlivé, osobní a psychicky náročné vést takové rozhovory, jelikož některé ženy, a to zejména ty, jež přišly do České republiky v posledním roce, mluvily hlavně o tom, co prožily a co se děje u nich doma. Bylo to místy náročné a nebylo možné se tomuto tématu vyhnout.

Z toho, jak ženy mluvily, byly často cítit smutek i radost zároveň. Některé ženy byly zpočátku ostýchavé, ale později se to změnilo - začínaly být otevřenější a sdílnější.

Nejtěžší momenty většinou nastávaly během rozhovorů o dětech nebo současné situaci na Ukrajině. Jako matky, ženy, manželky a sestry prožívaly respondentky toto téma velmi osobně.

(6) Naléhala jsem a prosila manžela, ať odjedeme z Ukrajiny, byla jsem iniciátorem našeho odjezdu. Máme tři malé děti, nemám řidičák, proto nás musel odvézt manžel. Cestou jsem se modlila. Měla jsem strach o děti.

Sama mám na Ukrajině rodinu a dobře chápu, co tyto ženy cítí a jak bolestně vše vnímají. Občas jsme musely udělat pauzu, přerušit náš rozhovor, nadechnout se a pokračovat dále až později.

Prožívala jsem jejich příběhy spolu s dotazovanými. Snažila jsem se zaznamenat autentické odpovědi žen. Nikdy jsem je nenutila do otázek, na které nechtěly odpovídat. Měly možnost na některé otázky neodpovídat, pokud jim připadaly velice citlivé nebo nepříjemné.

Znalost českého jazyka

Dalším zajímavým zjištěním bylo, že pokud žena pracovala výhradně v kolektivu svých krajanů, její schopnosti vyjadřovat se v českém jazyce byly minimální.

(2) Pracovala jsem jenom s Ukrajinci, tak jsem nepotřebovala umět jazyk.

Jestliže žena pracovala výhradně s českými kolegy, byla její znalost češtiny mnohem lepší.

(5) Změnila jsem zaměstnání a pracovala jako operátorka ve výrobě. Tam jsem dostala možnost učit se český a následně i německý jazyk. Této příležitosti jsem hned využila a chodila na roční kurz, který hradil zaměstnavatel.

V případě sňatku s občanem České republiky bylo patrné, že tyto ženy prošly mnohem lepším procesem integrace. Jejich znalost českého jazyka byla na vysoké úrovni. Tyto ženy měly české občanství.

(4) Můj manžel je Čech, mluvíme doma jenom česky. Po 15 letech života v Česku jsem získala české občanství. Byl to hodně náročný a dlouhotrvající proces.

Komunikace s českými úřady

Všechny respondentky se shodly na tom, že největší problémy měly s vyřizováním potřebných dokumentů a komunikací s úřady.

(1) Měla jsem problémy s vyřízením pracovního povolení a víza, bylo to náročné a drahé.

Ať už se jednalo o prodloužení víza, vyřízení trvalého pobytu, získání českého občanství nebo sňatku s občanem ČR, vždy to bylo doprovázeno mnoha komplikacemi.

(3) Když jsem dělala dokumenty, tak bylo to náročné. Jezdila jsem na ambasádu, chodila na cizineckou policii.

Další žena uvedla:

(2) Vyřídit dokumenty trvalo dlouho, stálo to hodně peněz. Pomohla mi klientka.

Výsledek byl vždy nejistý a bylo to velmi stresující pro všechny mnou dotazované ženy.

Víra v životě žen

Během rozhovorů jsme se také dotkly tématu víry. Zajímalo mne především, jaký vztah mají ženy z Ukrajiny k víře a zda se jejich postoj k ní změnil po příchodu do ČR, nebo ne. Také jsem se zajímala, zda ženy navštěvují bohoslužby, slaví církevní svátky a dodržují tradice.

Všechny respondentky uvedly, že jsou věřící, avšak ne všechny svoji víru praktikují. Jedna z dotazovaných uvedla, že nebyla na bohoslužbě již více než deset let.

(2) Jsem věřící, ale do kostela nechodím pravidelně.

Jiná uvedla toto:

(9) Jsem věřící, ale nechodím do kostela a nepraktikuji svou víru.

Ostatní navštěvují bohoslužby na Vánoce a Velikonoce. Čtyři z nich chodí do kostela pravidelně každou neděli. Tyto ženy mají potřebu ji sdílet s ostatními věřícími.

(7) Všichni nás přijali mezi sebe. Byla tam jedna paní, která se narodila na Ukrajině a mluvila ukrajinsky, i když prožila větší část života tady. Byla prostředníkem a překladatelkou mezi námi a sborem. Jsem šťastná. Vůbec jsem to nečekala. Začala jsem spontánně plakat a objímat svoji krajanku.

Další respondentka uvedla:

(6) Sloužím ženám na konferencích a setkáních pro ženy. Každý týden probíhá setkání žen z Ukrajiny nad Bibli. Chodí tam i ženy, které se spolu seznámily v uprchlickém ubytování v Praze.

Zároveň se ženy shodly na tom, že jim víra pomáhá v těžkých situacích. Je jejich kotvou, útočištěm a také spojením s jejich rodinou na Ukrajině.

(7) Moje rodina strávila ve sboru advent a Vánoce. Bylo to pro nás velké povzbuzení, protože víra je součástí našeho života.

(6) Teď konečně můžu být ve společenství ostatních věřících i u stolu Páně. Stalo se to po několikaměsíční pauze.

(7) Chyběla mi možnost scházet se s dalšími věřícími, sledovali jsme aspoň bohoslužby online, ale to nebylo ono.

(4) Pokud mám nějaké starosti nebo radostné události v životě, tak je vždy sdílím s lidmi ve sboru. Víím, že tam najdu skutečnou podporu a můžu být zcela otevřená. Je to oboustranné, protože když někdo ve sboru potřebuje pomoc nebo sdílí nějaké své životní události, jsem ochotná pomáhat a naslouchat.

Víra je součástí života většiny lidí na Ukrajině. Nedělní návštěva kostela je pro život migrantů především ze západní části Ukrajiny velmi důležitá.

(3) Jsem věřící a chodím do kostela. Víra mi pomáhá při zvládání těžkostí. Církevní rok a svátky určují můj program a volný čas.

Další respondentka uvedla:

(7) Byla jsem v kostele na Vánoce. Měla jsem radost, byla jsem u Večeře Páně.

Další žena řekla:

(7) Dcera dostala požehnání a to je velká posila.

V případě, že je potřeba rozšířit nějaké informace mezi migranty, stačí je předat lidem v kostele.

(5) Jedna paní z kostela nám dala několik užitečných rad ohledně života v ČR.

Církevní komunita také umožňuje získat informace týkající se bydlení, práce, lékaře nebo služeb.

(9) Pomohli mi lidé z kostela. Sehnala jsem tak bydlení a práci.

Další žena zmínila:

(10) Moje šéfová a lidé z kostela mi pomáhají od samého začátku v Česku.

Jiná žena řekla:

(9) Pastorační pracovnice mi radí, doprovází mě na úřad, dětem pomohla do školy.

Ženy, které praktikovaly svoji víru na Ukrajině, pokračovaly i zde. Našly si křesťanské společenství - sbor nebo farnost a začaly navštěvovat bohoslužby, na nichž se setkávají nejen se svými krajany, ale i s českými občany.

(4) Časem se to zlepšilo v tom, že jsem si našla nové známé a přátele. Chodím do místního sboru ČCE a víra mi pomáhala překonávat složité situace.

Další respondentka uvedla:

(6) Navázala jsem nové kontakty a našla přátele díky společenství.

Další žena zmínila:

(10) Ve sboru jsem našla skutečné přátele a podporu, navázala nové kontakty. Velice mi to pomohlo při začlenění a integraci v ČR.

Jiná žena řekla:

(6) Začala jsem více jezdit na výlety a dovolené s lidmi z kostela.

Mezi těmito dotazovanými ženami a věřícími z Česka často vznikají dlouhodobá přátelství.

(4) Jsem věřící a pravidelně navštěvuji bohoslužby, učím v nedělní škole, byla jsem členkou staršovstva.

Ukrajinci často nerozlišují mezi církvemi a navštěvují nejbližší kostel v místě svého nového bydliště.

(7) Jednou jsme procházeli kolem kostela v novém místě bydliště. Rozhodla jsem se s dcerou, že půjdeme v neděli na průzkum. Byl to evangelický kostel, chodíme tam teď spolu na bohoslužby.

Další tři ženy uvedly, že na Ukrajině praktikovaly svoji víru aktivně, ale po příchodu do ČR již ne.

(2) Doma jsem chodila do kostela, ale tady moc nechodím. V neděli často pracuju.

Jako hlavní důvody uváděly, že v místě jejich bydliště není kostel, nebo že v neděli pracují nebo jsou po noční směně. V rozhovorech zaznělo, že jejich víra je stále živá, ale odtržení od domova a rodiny mělo zásadní vliv na praktikování jejich víry.

(5) Tady v Česku do kostela moc nechodím, ale když jsem na Ukrajině, tak jo.

Jiná žena řekla:

(1) Když jsem žila na Ukrajině, chodila jsem do kostela, tady je to jiné než doma.

Proč tomu tak je, vědí pouze ženy samotné. Může za tím být odloučení od rodiny, přepracovanost, události, které se odehrávají na Ukrajině v souvislosti s válkou, nebo i fakt, že tyto ženy nebyly aktivními členkami církve ani ve své rodné zemi. Jedním z důvodů také může být jejich osobní krize víry. Nezpochybnitelné však je, že to, zda v naší zemi chodí do kostela, či nikoli, pramení z jejich svobodného rozhodnutí.

Co je však jisté, je fakt, že nově příchozí lidé pro nás v tomto směru mohou být obohacím. Silná religiozita Ukrajinců je novou výzvou i pro nás. Na jejich příkladě můžeme reflektovat své osobní duchovní hodnoty.

Z rozhovorů dále vyplynulo, že se nepotvrdilo tvrzení, že všichni Ukrajinci v ČR jsou věřící. Zároveň se ukázalo, že ti Ukrajinci, kteří věřící jsou a své náboženství praktikují i zde, jsou lépe integrováni.

Rodina

Dalším zajímavým zjištěním bylo, že ženy, jež v České republice měly své děti, manžela nebo další členy rodiny, projevovaly větší snahu o integraci do české společnosti. Byl u nich vidět zájem o život v naší zemi.

(8) Už jsem si tady zvykla a vidím svoji budoucnost tady. Začátky byly těžké, protože jsem na vše byla sama a neuměla jsem jazyk. Musela jsem doma nechat dceru. Měla jsem velký stesk a výčitky.

Děti těchto žen zde navštěvují školská zařízení a mají české kamarády. Tyto ženy byly lépe obeznámeny s českými tradicemi, zvyky a svátky. Také například dobře znaly termíny prázdnin.

(3) V současné době naše rodina pronajímá být, mladší dcera chodí do 7. třídy ZŠ, syn na SŠ a nejstarší syn již dávno pracuje a má rodinu. Děti mají české kamarády.

Jedním z témat rozhovoru bylo, zda ženy, které se vdaly za občana České republiky, učí své děti zde narozené svůj rodný jazyk.

(8) Doma mluvíme ukrajinsky. Děti chodí do školy a mluví dobře česky - líp než já. Pomáhají mi občas s překladem.

Jednalo se o dvě ženy. Obě odpověděly, že jejich děti zvládají češtinu na výborné úrovni a ukrajinštinu komunikativně, převážně ústně.

(3) Děti mluví perfektně česky a domluví se také ukrajinsky. Jsem ráda.

Další žena řekla:

(4) Můj manžel je Čech, mluvíme doma česky, jenom já někdy na děti ukrajinsky. Děti umí dobře česky a trochu ukrajinsky.

Hledání práce a pracovní podmínky

Stabilní zaměstnání je pro všechny ženy velmi důležité.

(5) Mám práci a jsem za to moc ráda.

(10) Працюю Garden Gang, прибиральниця. Pracuji jako uklízečka v Garden Gang.

Skoro všechny mnou oslovené migrantky mají zkušenosti s hledáním a získáváním práce přes klienta. Jedná se o člověka, jenž je také původem z Ukrajiny a dobře se vyzná v situaci na českém pracovním trhu.

(1) Pracovala jsem na začátku přes klienta. Dal nám dva tisíce korun na jídlo. Pak nám to strhnul z platu.

Klient pomáhá migrantům s hledáním práce, někdy také bydlení, domlouvá s nimi pracovní podmínky a vyplácí jim výplatu. Za své služby si nárokuje finanční odměnu.

(4) Na začátku jsem pracovala přes klienta, tak to bylo. Sehnal mi práci a bral si za to nějaké peníze.

Většina respondentek měla pozitivní zkušenosti s klienty (zprostředkovateli práce). Některé ženy dokonce zmínily, že jim klienti byli nápomoci při řešení rodinných problémů spojených s migrací.

(3) Seznámila jsem se s jednou ženou, která zprostředkovala Ukrajincům zaměstnání a pomáhala s vyřizováním dokladů a povolení (klient).

Jiná žena řekla:

(2) Byla jako „maminka“, často jsem chodila za ní pro rady a pomoc. Dodnes máme přátelské vztahy, i když už její služby nevyužívám.

Negativní zkušenosti s klienty měly pouze ženy, které přišly do České republiky již v 90. letech. Zmiňovaly například zážitky, kdy za ně klient neplatil zdravotní a sociální pojištění, avšak peníze za všechny svoje údajné služby si inkasoval.

(3) Manuální práce přes klienta byla po 13 hodin i v sobotu, měla jsem problémy s vyřízením pracovních povolení od samého začátku pobytu v ČR.

Další žena řekla:

(4) Zjistila jsem, že klient neplatil za mě zdravotní, ani sociální pojištění, ale peníze si bral za to.

Všechny dotazované ženy zmínily další možnost, jak získat práci. Jedná se o využití sociální sítě migrantů. Ukrajinci si tak mezi sebou navzájem doporučují volná pracovní místa.

(3) Práci mi pomohla najít moje známá, která už tady pracovala a bydlela tu nějakou dobu.

Dvě ženy dokonce zkusily podnikat. Zřídily si živnostenský list a v současnosti pracují jako kadeřnice a masérka.

(2) Chodila jsem tady v Česku na rekvalifikační kurzy. Pracuji teď jako kadeřnice a recepční ve fitness centru.

Pouze malá část respondentek uvedla, že našla práci přes inzerát nebo prostřednictvím agentury práce.

(5) Práci jsem našla přes inzerát. Viděla jsem, že hledají ženy na práci, tak jsem tam zavolala.

Jiná žena řekla:

(4) Zaměstnání jsem si sehnala na základě inzerátu. Poslala jsem svůj životopis a vzali mě.

Během rozhovorů k tématu práce se zmínily ženy, které již pracovaly nebo pracují v České republice, o svých zkušenostech s fyzicky náročnou prací.

(2) Pracovala jsem jako dělnice 16 hodin denně přes klienta.

Jednalo se téměř vždy o práci na tři směny a probíhající v nevyhovujících podmínkách. Takový typ práce ženy vykonávaly především krátce po příchodu do České republiky.

(1) Neuměla jsem český jazyk. Dělal jsem po 12 - 14 hodin denně přes klienta. Byla to těžká práce. Pak jsem pracovala pět let v nemocnici jako uklízečka.

Ženy se shodly na tom, že byly na počátku svého pobytu v České republice ochotny pracovat v takovýchto podmínkách, jelikož jim bohužel nic jiného nezbývalo.

(3) Když jsem přijela do Česka v 90. letech, tak to bylo jiné. Sháněla se jakákoliv práce. Bydlela jsem na ubytovně, neměla jsem srovnání.

Jiná žena řekla:

(2) Musela jsem pracovat na fabrice, byla to moc těžká práce.

Další respondentka řekla:

(4) Pracovala jsem v masokombinátu po 12 - 14 hodin. Byla to těžká práce. Byla tam zima, musela jsem tahat těžké bedny.

Postupem času však ženy zjistily, že takto nemohou pracovat po zbytek života, obzvlášť pokud do České republiky přijely jejich děti a natrvalo se zde usadily. Poté již nešlo rozumně skloubit práci s péčí o děti a rodinu.

(8) Pak, když jsme se seznámili s druhým manželem, se to změnilo. Už to nešlo pracovat jako dřív. Manžel mi hodně pomáhal a podporoval mě. Souhlasil s tím, že si vezmeme moji dceru sem. Chtěli jsme další společné dítě, pořídili si společně byt. Pomoc a podpora manžela byly velmi důležité. Změnil se mi život od základu.

Některé ženy tedy později změnily zaměstnání.

(5) Když jsem se naučila česky, tak jsem dostala lepší pozici v práci a byla lépe ohodnocena.

Dvě z nich začaly podnikat, jak jsem již uvedla výše.

(2) Zařídila jsem si živnost'ák a začala dělat masérku.

Jedna z nich se rozhodla zvýšit svoji kvalifikaci a začít studovat na vysoké škole.

(4) Přihlásila jsem se na vysokou školu. Studuji teď na univerzitě a jsem za to moc ráda.

(4) Pracovala jsem jako asistentka pedagoga u dětí s autismem a jako dvojjazyčná asistentka u dětí cizinců. Teď je to hodně potřeba. V souvislosti s válkou přišlo do škol hodně ukrajinských dětí. Pomáhám jim.

V současné době pracuje ve školství. Kromě práce, kterou vykonává, se dlouhodobě věnuje dobrovolnictví v sociálních službách. Nedávno dokonce za tuto svoji činnost převzala cenu z rukou primátora města Plzně.

(4) Pracovala jsem jako vychovatelka v MŠ, asistentka pedagoga u dětí s Aspergerovým syndromem, vychovatelka ve školní družině a také jako lektorka kurzů češtiny pro cizince.

Dlouhodobě se věnuji dobrovolnické činnosti. Dostala jsem za tuto činnost také ocenění a poděkování.

Tři ženy, které přišly do České republiky nedávno, se začaly intenzivně učit český jazyk a navštěvovat jazykové kurzy.

(10) Učím se česky, chodím na kurzy zdarma.

Jiná žena řekla:

(9) V kostele jsou kurzy češtiny, chodím tam a učím se jazyk.

Další respondentka řekla:

(7) Chodím na češtinu do integračního centra. Učím se pomalu, ale snažím se.

Jedna z žen byla díky pokročilejší znalosti češtiny převedena na lepší pracovní pozici. Na Ukrajině pracovala jako psychologka na škole, a proto se snažila získat lepší práci i ve své nové zemi.

(5) Měla jsem štěstí na skvělého pana učitele češtiny a němčiny, který nám vyprávěl hodně zajímavostí o České republice. Pak jsem chodila na individuální kurz a to bylo ještě lepší. Nebyla to jenom výuka jazyka, ale i realie, odlišnosti, kultura a tak dále.

Další žena uvedla:

(4) Lektor na kurzu nám poradil, jak si založit účet v bance, jak postupovat při vyřizování hypotéky nebo půjčky. Poradil nám ohledně dovolené a výběru cestovky.

Všechny práce s vyšší kvalifikací závisejí na dobré znalosti českého jazyka. Ženy, které věnovaly čas a úsilí výuce, měly lepší uplatnění a úspěchy při hledání lépe kvalifikované práce. Ostatní respondentky přešly na jednosměnný pracovní provoz.

(2) Učila jsem se český jazyk a pak jsem si našla lepší práci.

Jiná žena řekla:

(8) Kurzy češtiny mi pomohly najít práci. Už jsem rozuměla, co po mně ostatní chtějí. Domluvila jsem se s kolegy.

Vyřizování dokumentů

Jedním z témat rozhovorů, jež jistě zasluhuje pozornost, bylo vyřizování dokumentů a s ním spojená administrativa. Všechny ženy s tím měly své negativní zkušenosti.

(2) Vyřízení dokumentů byl vždycky problém. Musela jsem to začít řešit hodně dopředu.

Tuto zkušenost ženy popisovaly jako velmi stresující, vyčerpávající a zapříčiňující nejistotu a strach. Ještě dnes, když se třeba jen náhodou ocitnou v blízkosti služebny cizinecké policie, okamžitě se jim tyto nepříjemné vzpomínky vrátí.

(3) Dokumenty jsem získala, ale bylo to náročné. Musela jsem si brát volno a chodit na cizineckou policii.

Další žena uvedla:

(8) Jezdila jsem často na policii i ambasádu. Všechno se musí platit - na úřadě, na policii, kolek na poště, ale hlavně pořád nevím, jestli papíry dostanu.

Jiná žena řekla:

(5) Musela jsem se vrátit na Ukrajinu, protože mi nestihli vyřídit vízum v Česku.

Získat potřebné razítko, povolení nebo vízum bylo jako vyhrát v loterii. Do poslední chvíle respondentky nevěděly, zda se jim to podaří, či nikoli.

(3) Zaplatila jsem peníze, ale nevěděla, jestli dostanu vízum. Byla tam obrovská fronta, lidi tam čekali od noci.

Celou řadu stresových situací s sebou přineslo uzavření sňatku s občanem České republiky. Ženy ještě dlouhou dobu poté nevěděly, zda tu budou moci zůstat, nebo jestli se vyřizování všech potřebných formalit neprotáhne a ony nakonec z České republiky nebudou muset odjet.

(4) Když jsem se vdávala, tak jsme museli na ambasádu, pak po svatbě na výslech na cizineckou policii. Bylo to nepříjemné. Můj manžel je Čech.

Jiná žena řekla:

(1) Dokonce jsem nevěděla, jestli dostanu trvalý pobyt. Hrozili mi vyhoštěním, protože to možná nestihnou vyřídit včas. Byli jsme už ale rodina.

Jestliže se ženě na území České republiky narodilo dítě, znamenalo to další komplikace. Dotyčná musela jet do Prahy na ukrajinskou ambasádu, své dítě tam zaregistrovat a následně ještě projít složitým procesem vyřizování dokumentů.

(8) Když se nám narodil syn, manžel musel vyřizovat spoustu papírů. Museli jsme s miminkem na ambasádu.

Další žena uvedla:

(3) Narození dětí bylo krásné, ale museli jsme s miminkem do Prahy na ambasádu. Bylo to tam náročný.

Hledání bydlení

Všechny respondentky shodně uvedly, že se setkaly s nemalými problémy při hledání bydlení. Nebylo to však z důvodu nedostatku volných bytů. Inzerátů na pronájem bytu bylo vždycky mnoho. Problém nastal až ve chvíli, kdy zavolaly na uvedené telefonní číslo.

(5) Volala jsem na to číslo, které mi dala známá, ale prý nepronajímají byt.

Některé ženy zmínily, že jim pronajímatel většinou okamžitě řekl, že nechce mít nic společného s cizinci z východu nebo že nabízený byt již není k dispozici.

(7) Když jsem volala na inzerát, pán mi řekl, že nepronajímá byt Ukrajincům, byl naštvaný a zavěsil.

V případě, že na stejné telefonní číslo zavolal jejich známý hovořící plynule česky, nabídka bytu k pronájmu byla stále aktuální. Proto se některé z žen rozhodly, že se s vyřízením této záležitosti obrátí na své české nebo ukrajinské přátele dobře ovládající český jazyk. Pak šlo vše hladce a byt byl téměř vždy k dispozici.

(2) Poprosila jsem svoji známou, ať tam zavolá, protože když jsem volala, že hledám byt, řekli mi, že to nejde. Známa zavolala a pán okamžitě řekl, že ano – pronajímám a domluvíme se.

Dotazované ženy obvykle preferují čisté bydlení optimálně v blízkosti MHD. V praxi to vypadá tak, že v bytě bydlí současně několik ukrajinských žen, jimž se různě střídají směny.

(5) Dlouho jsem bydlela v pronájmu s hodně lidmi, nešlo to už tak dál. Byla jsem unavená, nevyspala jsem se, rušili jsme se navzájem kvůli směnám v práci.

Dochází tak k narušování spánku a času potřebného pro odpočinek, protože ženy ve svém volném čase potřebují uvařit, vyprat a uklidit.

(7) Bydleli jsme na ubytovně a bylo to příšerný. Špína, chlad, spousta lidí, alkohol, bitky. Rozhodli jsme se najít pronájem. Po nějaké době se to povedlo. Přestěhovali jsme se do bytu.

Stává se, že právě toto často vede ke vzájemnému nedorozumění.

(2) Koronavirová doba mi ukázala, že spolubydlení s tolika lidmi je složité a velice komplikované.

Jiná žena řekla:

(1) Pracovali jsme na různé směny, nešlo spát, nerušit ostatní, bylo to ještě horší, když byl covid. Ten byl posledním důvodem k odstěhování a osamostatnění.

Některé respondentky, jež v České republice žijí již velmi dlouho, bydlí ve svém bytě, mají trvalý pobyt, nebo dokonce české státní občanství.

(8) Dlouho jsme bydleli v pronájmu, pak jsme si pořídili byt na hypotéku. Jsme moc rádi. Společně s manželem ho splácíme.

Avšak i ony se bohužel setkaly s negativními zkušenostmi, kdy byly označovány jako hrozba nebo něco nechtěného.

(10) Setkala jsem se s nepříjemnými komentáři, ať se vrátíme domů nebo že bereme Čechům práci.

Další žena uvedla:

(7) Hlavně když jsem hledala bydlení, tak to byl problém. Řekli nám, že nepronajímají byt cizincům. My jsme ale pracovití a máme na nájem.

Samozřejmě dotazovaným vadí nálepky, jimiž Ukrajince označují různí populističtí politici nebo někteří čeští občané. Ony naopak vnímají Českou republiku jako svůj domov, svoji zemi, v níž vyrůstají jejich děti, které se zde již narodily.

(6) Jsme moc vděční České republice a všem lidem, kteří nám pomohli a pomáhají. Přijali nás mezi sebe. Vážíme si toho a modlíme se za mír ve světě a na Ukrajině. Naše budoucnost je nejistá.

Jiná žena řekla:

(5) Jsem zvědavá, zajímám se o život a zvyky tady, ráda cestuji.

Další žena řekla:

(3) Líbí se mi tady, ráda vařím a pečů. Ochutnávám české jídlo.

Jiná respondentka řekla:

(4) Se svým životem tady jsem spokojená. Přes komplikace a nepříjemnosti s vyřízením povolení a víza jsem si tady našla manžela, se kterým jsem už 18 let. Máme dvě zdravé děti, kočku a máme se rádi.

Další žena uvedla:

(7) Našla jsem si tady druhou rodinu ve sboru. Víra mi pomáhá již od dětství. Vždy se snažím nahlížet na situace a události z pohledu víry. Věřím, že všechno v životě má své místo a svůj smysl.

Jiná repondentka řekla:

(3) Pracuji jako pokladní. Jsem spokojená se svým životem tady a jsem ráda, že můj starší syn se přestěhoval do Česka a že s ním můžu být častěji v kontaktu. Mám radost z vnoučat a hlídám je podle možností.

Další žena řekla:

(2) Život v Česku se mi líbí, zvykla jsem si tady, je to můj skutečný domov. Už žádný jiný domov nemám. Rodiče mi zemřeli hodně dávno. Přátele mám jenom tady a vyhovuje mi to.

Válka na Ukrajině jako důvod k migraci

Dlouho jsem přemýšlela o tom, jak toto téma uchopit a zpracovat. V současné době se mu nelze vyhnout.

Některé ze skupiny mnou oslovených žen přišly do České republiky právě v souvislosti s vypuknutím války v jejich rodné zemi. Logicky tedy měly tendenci toto téma v našich rozhovorech opakovaně zmiňovat. Téměř žádná z nich se neubránila projevu negativních emocí.

(6) Důvodem našeho příchodu do Česka je válka na Ukrajině. Když 24. 2. začaly nálety a dopady raket ve městě, bydleli jsme v sedmém patře v domě bez krytu. Do nejbližšího krytu to byl jeden kilometr. Mám tři malé děti.

Jiná žena řekla:

(7) Rozhodli jsme se odjet, protože zůstat ve městech na jihu země, kde nad hlavou lítají rakety a výbuchy jsou slyšet každou chvíli, už nešlo. Přes západní Ukrajinu jsme odjeli do Polska a pak do Česka.

Jedná se totiž o velice živé a bolestné zážitky a vzpomínky, jejichž pojičkem je strach o životy dětí, příbuzných a přátel a obavy z velmi nejisté budoucnosti.

(9) Domov už nemáme, naše město je zničené ostřelováním. Zatím zůstaneme tady, ale v budoucnu se chceme vrátit na Ukrajinu.

Některé ženy měly potřebu tyto své prožitky sdílet, jiné o nich mluvily jen s velkou mírou přemáhání. Nejraději by se tomuto tématu zcela vyhnuly.

Touha vrátit se na Ukrajinu

Ženy byly a stále jsou vystaveny obrovskému tlaku, nejistotě, a strachu z budoucnosti. Všechny se shodly na tom, že se po skončení války chtějí co nejdříve vrátit na Ukrajinu.

(6) Chceme se vrátit na Ukrajinu, toužíme po tom, modlíme se za to, protože nám chybí náš domov, náš sbor, naši rodiče.

Jiná žena řekla:

(9) Мрію про скоріше закінчення війни. Sním o brzkém konci války.

Dotazované, jež prozatím v Česku zůstaly, prožívají permanentní strach z toho, jak dlouho zde ještě budou muset zůstat. Někdy totiž ani nevědí, jak se vede jejich blízkým žijícím na Ukrajině.

(7) Mám strach o svého již plnoletého syna, ale chápu, že je dospělý a musel zůstat na Ukrajině. Doufám ve shledání.

Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že každé ráno, když zapnu svůj mobilní telefon, přečtu si nějakou negativní zprávu o dění na Ukrajině. Když se nám nepodaří například celý týden kvůli výpadkům energie nebo mobilního signálu navázat spojení, začínám být velmi nervózní a čekám na zprávy o svých blízkých.

Citová deprivace válečných uprchlic

Migrace s sebou nese spoustu změn a obtíží počínaje změnou prostředí, přes nutnost učit se cizí jazyk a mnohdy neporozumění kulturním a společenským tradicím a zvykům a konče pocity nejistoty a strachu z budoucnosti.

Z rozhovorů vyplynulo, že respondentky jsou velice silné a prozatím vše zvládají.

(4) Časem jsem si zvykla na život tady. Původně jsem myslela na návrat domů, pak po založení rodiny a uzavření sňatku tady již ne.

Jiná žena řekla:

(1) Stýskalo se mi po domovu. Odloučení od dcery bylo těžké. Setkávaly jsme se jednou ročně, telefonovaly jsme si jednou měsíčně tak dvě až tři minuty.

Další respondentka řekla:

(5) Pak se to zlepšilo, byl internet. Voláme si, vidíme se a posíláme si fotky.

Velkou motivací žen je pomoc jejich rodinám na Ukrajině. Zároveň vyjadřovaly svoji touhu znovu se shledat se svými rodinami.

(9) Stýská se mi po rodině, kamarádech, známých na Ukrajině. Dětem se taky moc stýská.

Rozhodnutí opustit svoji zemi pro respondentky nebylo jednoduché. Vyčítaly si, že opouštějí svoji rodnou zemi a odjíždějí pryč vstříc nejistotě. Také se setkávaly s nepochopením ze strany svých ukrajinských přátel či známých.

(6) Zažili jsme nepochopení ze strany některých známých a farníků z důvodu našeho odjezdu z Ukrajiny. Museli jsme to udělat, ale toužíme po návratu domů. Děti jsme nedaly do školy tady, učí se online.

Všechny dotazované ženy, které během posledního roku uprchly před válkou, již byly matkami. Děti, jimž ještě nebylo osmnáct let, vzaly všechny z nich s sebou. Bylo to jejich přirozené jednání. Jak shodně vypověděly, nemohly je zanechat doma. Jejich mateřské pudy by jim to nedovolily.

(6) Naše rodina (5 členů) bydlí celou dobu v jednopokojovém bytě, ale jsme moc vděční za to. Máme proud, topení, teplou vodu, nehrozí nálety. Uvědomujeme si, že spousta lidí na Ukrajině nemá takové věci.

Dvě z dotazovaných se již na Ukrajinu vrátily, jelikož jejich synové byli v době vypuknutí války starší než osmnáct let. Touha žen opět vidět své děti byla silnější než pocit jistoty a bezpečí zde.

(7) Mám syna, je mu 25 let, ten zůstal na Ukrajině z důvodu mobilizace, bojím se o něj, chci se vrátit, ale mám tady dceru - 14 let.

Jiná žena řekla:

(9) Můj manžel a starší syn zůstali na Ukrajině. Mladší syn je se mnou. Nechtěla jsem odjet, manžel na tom ale trval.

Sociální vazby, jež jsou dané a definují identitu žen především jako matek nebo manželek a dcer, jsou velmi důležité. V tomto případě hrály velkou roli při rozhodování, zda se na Ukrajinu vrátit, či ne.¹³⁰

Ženy, s nimiž jsem mluvila, se shodly na tom, že mají potřebu nejprve pečovat o své bližní a až poté myslí na sebe samotné. Z toho tedy vyplývá, že jejich rozhodnutí, zda opustit svoji rodnou zemi, či nikoli, bylo plně provázáno s tím, že cítily povinnost především ochránit svoje děti a rodiny, utéci před hrozbou smrti.

(6) Není pravda, že lidem je lépe v bezpečí než doma. Odjeli jsme kvůli dětem. Pro děti je domov tam, kde jsou rodiče, ale pro nás rodiče je to složitější.

Tyto ženy prakticky vůbec nemluvily o strachu o svůj vlastní život. O svém vlastním ohrožení neuvažovaly.

(10) Jsme uprchlíci, nežijeme minulostí, žijeme budoucností.

Jiná žena řekla:

(7) Předtím jsme vedli pěkný a spokojený život na Ukrajině. Měli jsme svůj dům, práci. Rodina chodila do kostela (baptisti), byli jsme spolu. Pak se to všechno rozpadlo a zničilo. Museli jsme utéct.

¹³⁰Hradečná, P. a kol. Ženy na vedlejší koleji (?): gender, migrace a stárnutí. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o.p.s., 2016. str. 68.

Příchod do České republiky a sžívání s většinovou společností

Při odchodu z domova si všechny ženy myslely, že z Ukrajiny odejdou pouze na krátkou dobu. Jak však ukazují události z minulého roku, není tomu tak. To s sebou přináší další nejistou situaci, jež zatím nemá své řešení.

Když ženy opouštěly svoji zemi, vše se odehrávalo velmi rychle. Nemohly s sebou vzít téměř nic.

(6) Utekli jsme a nechali doma úplně všechno. Pak přišlo jaro a my neměli co na sebe. Je nás pět.

S příchodem jara tedy pro ně nastal problém. Potřebovaly si obstarat jarní oblečení a obuv, a to jak pro sebe, tak pro své děti.

(9) V KACPU nám řekli, že Charita a Červený kříž pomáhají a dávají zdarma oblečení a jídlo. Šli jsme tam.

Díky solidaritě obyvatel České republiky, kteří potřebným darovali mnoho oblečení a praktických věcí do domácnosti, byl tento problém vyřešen.

(6) Dobří lidé nám hodně pomohli. Dali nám oblečení, jídlo, hračky pro děti a na začátku ubytování.

Zapojily se například Charita, Český červený kříž, školská zařízení, Centra pro podporu integrace cizinců a další organizace.

(10) Допомогали самі чехи, волонтери, дуже допомагає начальниця Й. С. Вона і зараз мені допомагає я дуже їй вдячна.

(10) Pomáhali nám Češi, dobrovolníci. Moc mi pomohla moje šéfová J. S. Dále mi pomáhá. Děkuju jí za to.

Důležitou roli po příchodu do České republiky sehrál fakt, zda zde ženy předtím již někoho znaly, nebo zda měly domluvené kontakty na pomáhající osoby či organizace. Dobrá strukturovanost jejich osobních sociálních sítí byla velmi významným faktorem pro dobrou integraci žen na počátku jejich pobytu v nové zemi.

(2) Měla jsem tady známou, která zde pracovala. Pomohla mi na začátku, poradila, co a jak.

V případě, že ženy v České republice nikoho neznaly, bylo jejich začlenění do společnosti mnohem náročnější. Všechny potřebné kontakty si teprve musely začít vytvářet.

(5) Když jsem přijela do Česka, nikoho jsem neznala, byla jsem sama. Pak jsem poznala další Ukrajince. Bylo to lepší.

Jednoznačně největším pozitivem byly pro nově příchozí ženy předchozí známosti ze strany migrantů žijících v České republice po různě dlouhou dobu.

(1) V Česku žila moje sestra, tak mi pomohla přijet sem. Poradila mi. Byla jsem ráda, že to tady zná.

Můžeme říci, že pro ně tyto kontakty představovaly neocenitelný sociální kapitál, jenž napomohl mnohem lepšímu pochopení fungování zdejší společnosti.

Vzájemná pomoc a podpora

Ženy se svěřily s tím, že si často navzájem pomáhaly, a to například s hlídáním dětí nebo jejich vyzvedáváním ze školy či školky.

(8) Ted' rodina bydlí pohromadě, děti se mají rády. Starší dcera pomáhá s hlídáním mladšího bratra. Podporujeme ji ve studiu. Zajistili jsme jí na začátku doučování.

Vedlo to k větší soudržnosti a solidaritě, jelikož se všechny z nich náhle ocitly ve stejné situaci.

(7) Jsme rádi, že tady se našli další lidi z Ukrajiny, kteří nám pomůžou a pochopí nás.

V tomto případě se jednalo především o ženy, jež během posledního roku utekly před hrozbou války.

(6) Pomáháme tady dětem uprchlíků. V létě děláme dětské tábory, dětské programy o víkendu. Rozdáváme jídlo a pití u Úřadu práce a Asistenčního centra, rozdáváme biblickou literaturu a letáčky s nabídkou pomoci.

Sociální sítě vzájemně si pomáhajících žen sloužily ještě dalšímu účelu.

(8) Pomoc našim lidem, služba v církvi pomáhá mně a mojí rodině zvládnout život tady.

Jiná žena řekla:

(4) Když sloužím lidem, jsem užitečná. Nevyčítám si to, že jsme tady a oni tam na Ukrajině, kde je válka.

Plnily funkci emocionálního podpůrného systému,¹³¹ jenž pomáhá uspokojovat jejich potřeby, poskytovat pocit jistoty a vytvářet bezpečné prostředí.

(1) Snažíme se pomáhat druhým lidem, kteří to také potřebují.

Další žena řekla:

(4) Pomáhám tady lidem, kteří utekli před válkou. Jsou zranění, rozbití, zničení nejenom fyzicky, ale i psychicky.

V případě onemocnění nebo jiné nečekané události, kdy ženy neměly nablízku prakticky nikoho, pro ně další migrantky představovaly podporu a skýtaly jim jistotu, že na své útrapy nejsou samy.

Vzdělané dítě jako úspěšné naplnění migračního a rodičovského projektu?¹³²

Vzdělání a získávání nových informací je velmi důležitým aspektem integrace a zajištění lepší budoucnosti. Na samém počátku je nejdůležitější výuka českého jazyka.

Dle statistik každým rokem přibývá počet nových žáků cizinců na našich školách. V posledním roce se dokonce jednalo o nárůst markantní. Školy jsou povinny těmto žákům poskytnout možnost výuky češtiny a podporu při jejich začleňování se do kolektivu.

Všechny dotazované ženy souhlasily s tím, že vzdělání jejich dětí je pro ně prioritou.

(5) Pracuju tady a posílám peníze na Ukrajinu, aby dcery mohly studovat na univerzitě.

V případě, že u nás žijí a plánují zde zůstat i nadále, posílají své děti do českých škol.

(8) Dcera chodí do české školy, platíme jí doučování. Stojí to peníze, ale je to potřeba.

(10) Syn tady chodí do školy. Chci, aby studoval tady. Chci tady zůstat. Doma je válka, nemůžeme se vrátit, nemáme nic.

Pokud se však ženy již předem rozhodly vrátit se na Ukrajinu, vzdělávají své potomky on-line v ukrajinských školách.

(6) Děti jsme neposílali tady do školy, učí se online. Chceme se vrátit na Ukrajinu, to by jim pak neuznali rok, musely by opakovat ročník.

¹³¹Hradečná, P. a kol. Ženy na vedlejší koleji (?): gender, migrace a stárnutí. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o.p.s., 2016. str. 73.

¹³²Cizinci a naši mezi školou a každodenností. Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2014. str. 75.

V mnoha případech mají děti migrantek, jež zde navštěvují základní školu, lepší znalost českého jazyka než jejich rodiče.

(3) Naše děti mluví česky moc dobře, lepe než my, protože chodí do školy a mají české kamarády.

Samozřejmě je to dané tím, že jsou zařazeny do českého vzdělávacího systému a jsou v každodenním kontaktu se svými českými spolužáky a učiteli. Jejich matky naopak své všední dny tráví v práci a jsou velmi často obklopeny kolektivem dalších migrantů, kteří mezi sebou ve většině případů česky nemluví.

Cesta za lepším životem

Během provádění výzkumu začaly být patrné některé společné rysy migračního procesu. Všechny ženy uvedly, že prioritou pro ně je cesta za lepším životem a s tím související vzdělání jejich dětí.

(2) Po smrti rodičů a taky kvůli složité ekonomické a osobní situaci jsem se rozhodla odjet do Česka.

Jiná žena řekla:

(3) Byla jsem rozvedená tenkrát, stýskalo se mi po domovu, a hlavně mi chyběl syn, kterého v té době vychovávala moje maminka na Ukrajině.

Dle dotazovaných žen vypadá “cesta za lepším životem” přibližně takto: lepší pracovní uplatnění v budoucnosti, jistota stabilního zaměstnání a práce v České republice za výhodnějších podmínek.

(1) Známi pracovali v Česku a říkali, že je tam práce, tak jsem to zkusila. To bylo v 90. letech.

Je tedy vidět, že je většina tužeb a přání směřována k oblasti vzdělání a práce.

((8) Doma nebyla práce, nebo platili málo. Byla jsem rozvedená matka dvou dětí a musela jsem se o ně postarat. Odjela jsem pracovat do Česka a chtěla pomoc dětem. Stýskalo se mi.

Další žena řekla:

(5) Odjela jsem do Česka, protože jsem neměla práci doma. Potřebovala jsem žít děti, manžel mi moc nepomáhal. Chtěla jsem pro ně lepší budoucnost.

Poskytnutí ekonomického kapitálu a jeho přecenění v kulturní kapitál jako výsledek je lepší vstup na pracovní trh pro děti migrantů.¹³³

¹³³Cizinci a naši mezi školou a každodenností. Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2014. str. 81.

Ekonomický kapitál může představovat finanční podpora migrantů v České republice a z toho vyplývající lepší budoucnost dětí migrantů, které žijí na Ukrajině. Na rozdíl od České republiky se na Ukrajině platí nemalé školné za možnost studia na vysoké škole.

Cizí nový svět - izolace

Z výpovědí žen byl znát stesk po domovu a v některých případech také touha po návratu do vlasti.

(8) Stýskalo se mi. Na začátku jsem neměla tady žádné známé, ani kamarády.

Izolace je velmi smutným důsledkem migrace. Izolování se mohou migranti cítit buď ve svém vztahu k české majoritní společnosti nebo v rámci samotných mezigeneračních vztahů.

Dlouhé odloučení od rodiny a dětí, vztahy na dálku a další faktory mají svůj negativní vliv. Představují velkou daň za to, že budou migranti mít lepší život nebo že sami někomu možnost lepšího života poskytnou.

(4) Kvůli dlouhodobému odloučení s maminkou se už nepodařilo navázat lepší vztahy. Nebylo to jednoduché a trvá to dodnes. Nezlobím se na rodiče, sama jako maminka dvou dětí chápu, že to muselo být hodně složité. Nikoho neodsuzuji a beru to jako důsledek dlouhodobého odloučení a odcizení. Jsem otevřena jakékoliv možnosti a formě navázání kontaktu.

Odloučení od rodiny, sdílené bydlení nebo pracovní segregace a nutnost práce výhradně s dalšími migranty přispívají k tomu, že migranti nemají možnost navázat kontakty s českými občany, a vytvářet tak sociální sítě v rámci většinové společnosti.

Integrace po sňatku s občanem ČR

V případě, že žena uzavřela sňatek s občanem České republiky, je vidět velký posun v začlenění do společnosti a také výrazné zlepšení jazykové úrovně.

(1) Můj manžel je Čech, bydlíme ve svém bytě.

Jestliže spolu navíc mají dítě, má žena navíc možnost přicházet do kontaktu i s osobami a členy organizací, do kterých dítě dochází. Každodenní komunikace s partnerem a ostatními lidmi v českém jazyce je velkým přínosem pro odstranění jazykové bariéry. Dotyčná také zcela jiným způsobem vnímá a prožívá tradice a zvyky české společnosti.

(1) Celková situace se zlepšila, pak jsem nebydlela v pronájmu s cizími lidmi.

Jiná žena řekla:

(4) Založení nové rodiny, nový začátek, nová práce. Jezdíme s manželem na výlety.

Další žena uvedla:

(1) Mám ráda kytky, o které s láskou pečuju a mám jich celý byt. Ráda poslouchám rádio a trávím čas na zahrádce s manželem.

Nejedná se tedy pouze o učení se jazyka, nýbrž i o vzájemný proces obohacování kulturního a společenského. Mám na mysli například poznávání odlišné kuchyně nové země, způsoby trávení volného času, slavení svátků, poslouchání jiné hudby a nové kulturní zážitky.

Matky dětí cizinců

Ženy matky se však mohou socializovat i jinými způsoby, například tím, že se svými dětmi chodí na hřiště, setkávají se s matkami jejich českých kamarádů, navštěvují školní akce a dětské besídky.

Další možnost lepší integrace do společnosti skýtají i setkávání se s učiteli jejich dětí a obecná komunikace se školou.

Nápomocny mohou být těmto ženám i samotné děti, které si nacházejí kamarády mezi svými českými spolužáky.

(3) Děti se tady narodily, chodily do školky a chodí do školy. Líbí se jim tady, mají své kamarády, kroužky. Neznají jiný život, na Ukrajinu jezdíme jenom na návštěvu za babičkou a dědou.

Po nabytí dostatečných znalostí českého jazyka mohou tyto ženy nalézt pracovní uplatnění jako dvojjazyčné asistentky ve školách. V současné době je po této pozici velká poptávka. Dvě z dotazovaných žen již tuto práci vykonávají.

(4) Pracuji jako asistentka ve škole. Pomáhám našim i českým dětem podle toho, kdo co potřebuje. Ve škole jsou rádi, že se s nimi domluví. Často překládám a tlumočím, když přijdou rodiče s dítětem a neumějí česky.

Jiná žena řekla:

(4) Učím češtinu pro cizince u nás ve škole. Začalo to během covidu a pokračuje to i teď, když ve škole máme hodně dětí z Ukrajiny. Radím jim ohledně začlenění do třídy a překonávání rozdílů.

Ženy uváděly, že jim v určitých situacích pomohli úplně cizí a neznámí lidé z řad českých občanů. Někdy to byla sousedka, někdy kolegyně z práce, jindy dokonce jejich nadřízená.

(19) Jsme moc vděční České republice a všem lidem, kteří nám pomohli - sousedce, mé kolegyni z práce, známým.

Jiná žena uvedla:

(1) V práci jsem se pohybovala hlavně mezi Čechy. Našla jsem si nové známé. Lidé se ke mně chovali hezky, pomáhali mi - jak Češi, tak Ukrajinci. S časem jsem si zvykla na život tady. Původně jsem si myslela, že se vrátím domů. Teď jsem tady ale už přes 25 let. Od roku 2000 jsem nebyla na Ukrajině.

Byli to lidé, od nichž by takovou nabídku pomoci nečekaly. Jednalo se například o pomoc s hledáním práce, bydlení nebo s umístěním dětí do školského zařízení.

(2) Když jsem něco potřebovala zařídit a nevěděla jak, tak mi pomohli cizí lidé. Nemám tady své rodiče, ani příbuzné, ale vždycky se našel hodný člověk, který mi pomohl. Děkuji všem.

Zřejmě největší potíže ženy zažily při hledání dětského nebo zubního lékaře. Bylo to však spojeno s obecným dlouhodobým nedostatkem lékařů.

(10) Problém je najít doktora pro sebe i syna.

(7) Nemohla jsem najít dětského lékaře, nemohla jít s dcerou k doktoru.

(6) Když syn onemocněl, nevěděla jsem, jak to tady funguje. Nebyli jsme tady dlouho, ale vyřešilo se to. Poradili nám hodní lidé. Syn už je zase zdravý.

Tři ženy z mého výzkumu se již vrátily na Ukrajinu. Daří se jim relativně dobře a jsou velmi rády, že opět mohou být se svými rodinami. Jedná se o ženy, jež zanechaly doma manžela nebo své plnoleté děti. Jejich jediným důvodem příchodu do České republiky bylo vypuknutí války a bezprostřední ohrožení.

Ostatní ženy zde žijí a pracují. Jejich děti navštěvují naše školy. Lze říci, že jsou u nás spokojené.

(4) Vždy se snažím nahlížet na situace a události z pohledu víry. Věřím, že všechno v životě má své místo a svůj smysl.

Jiná žena řekla:

(8) Když jsem přijela do Česka, byla jsem rozvedená, sama, opuštěná, měla jsem výčitky. Teď jsem moc ráda, že jsem tenkrát přijela. Změnil se mi tady život, našla jsem si hodného manžela, také Ukrajince. Máme spolu dítě a jsme rodina.

Další žena uvedla:

(2) Mám v Česku kamarády, přátele. Žiju tady 30 let. Na Ukrajině nemám nikoho. Můj život je tady. Jsem tady spokojená.

Diskuse

Příčiny migrace uvedené v teoretické části jsou totožné s tím, co zaznělo v rozhovorech. Ženy, jež k nám přišly v průběhu 90. let, uvedly ekonomické důvody. Jejich rodinní příslušníci a ženy, které přišly již po roce 2000, tak učinily především z rodinných důvodů, nejčastěji kvůli sloučení rodiny. Skupina respondentek, které přišly do České republiky až po začátku války na Ukrajině, měla zcela odlišný důvod k migraci - válku. V případě prvních dvou skupin žen se jednalo o dobrovolnou migraci, naopak u poslední skupiny žen šlo o migraci nedobrovolnou, nucenou. Byla zapříčiněna snahou o záchranu života svých dětí a sebe.

V případě vyřizování potřebných dokumentů se potvrdilo tvrzení, že je tento proces pro migrantky skutečně komplikovaný a náročný, a to především u těch žen, jež do České republiky přišly dříve. Naopak u žen, které v roce 2022 uprchly před válkou, je to jinak. Tyto migrantky dostaly dočasnou ochranu a vyřízení potřebných dokladů u nich proběhlo během krátké doby, prakticky ihned po jejich příjezdu.

Mezi klíčové předpoklady integrace patří znalost českého jazyka. U žen, které přišly v 90. letech, vidíme, že je jejich jazyková úroveň slabší a také že jim trvalo delší dobu, než se český jazyk naučily. V této době zde chyběla nabídka kurzů češtiny.

Navštěvování kurzů českého jazyka a integračního centra mělo velmi pozitivní vliv na integraci žen, například když se snažily najít si lepší pracovní místo či koupit si byt.

Pomoc neziskových organizací je klíčová, poněvadž samy respondentky uvedly, že jejich služeb využívají a jsou za ně vděčné.

Mýty a předsudky o migrantech se nepotvrdily. V případě, že se migrantky dobře integrovaly do společnosti a zvýšily si svoji kvalifikaci, mohly získat práci vykonávanou za lepších podmínek.

Nepotvrdilo se tvrzení, že by migrantky braly Čechům práci, o niž mají sami Češi zájem.

Mnoho Čechů naopak těmto ženám často pomohlo ve svízelných situacích. Respondentky se tedy s odmítavým postojem setkaly spíše méně, a pokud ano, bylo tomu tak zejména během posledního roku, kdy do České republiky přišlo mnohem více cizinců než kdykoli předtím.

Jako pravdivý se ukázal fakt, že jsou důležité sociální sítě migrantů. Tam, kde měl cizinec někoho známého, jeho zapojení probíhalo rychleji, protože snáze získal potřebné informace. V případě, že zde žena nikoho neznala, to bylo náročnější a trvalo jí delší dobu, než se stačila zorientovat v českém prostředí.

V teoretické části se tvrdí, že je v životě migrantů důležitá víra. V praktické části z rozhovorů respondentek vyplývá, že tento fakt platí. Respondentky uvedly, že jim víra pomáhá v každodenním životě. Pokud ji neprojektují, shodně o sobě uvádějí, že jsou věřící.

Zároveň se potvrdilo, že ne každý migrant je praktikující věřící. Každý má k tomu trochu jiné důvody.

V teoretické části jsou zmíněny nejistota a strach, jež migrantky provázejí při komunikaci s úřady.

V praktické části se toto plně potvrdilo, a to především u žen, které zde žijí již dlouho. Naopak ženy, jež do České republiky přišly v roce 2022, takové zkušenosti neměly.

Ženy z této migrační vlny však zažívají mnohem větší pocity strachu a nejistoty, jelikož musely opustit svůj domov nedobrovolně a narychlo.

Téma hledání práce a zaměstnání je velmi důležité pro všechny migranty.

Potvrdilo se tvrzení, že ženy byly krátce po svém příjezdu ochotné pracovat v nevyhovujících podmínkách a akceptovat velmi dlouhé směny. Nějakou dobu po příjezdu jejich dětí nebo založení rodiny již toto neplatilo. Ženy vypověděly, že již nebylo možné skloubit práci za takto náročných podmínek s rodinným životem.

V teoretické části je zmínka o finanční pomoci rodinným příslušníkům žen, kteří zůstali na Ukrajině. Jedná se o pravdivé tvrzení, protože respondentky, jež jsou zde již dlouho, uvedly, že v posílání peněz svým rodinám pokračují.

Potvrdilo se tvrzení, že se ženy, jež se provdaly za občana České republiky, mnohem lépe začleňují do zdejší společnosti. Respondentky se shodly na tom, že mají více českých přátel a známých, komunikují hlavně česky a poznávají život z jiné perspektivy. Byla u nich patrná lepší jazyková úroveň a zájem o dění v české společnosti.

Pouze jedna žena dosáhla nejvyššího stupně integrace a získala české občanství. Skutečně se jedná o náročný a dlouhotrvající proces.

Závěr

Migrace a s ní spojené seznamování se s novými, neznámými lidmi, osvojování si cizího jazyka a poznávání nové kultury mají zajisté zásadní vliv na další život každého člověka, který se rozhodne na delší dobu nebo natrvalo vycestovat ze své rodné země. Není pochyb o tom, že to již navždy poznamená jeho dosavadní kontakty s rodinou, příbuznými a přáteli žijícími v zemi původu. Někdy může dojít i k trvalému přerušení rodinných pout a sociálních vazeb.

Ukrajinky a Ukrajinci přicházející do České republiky s úmyslem se zde dočasně či natrvalo usadit to nikdy nemají jednoduché. Někdy se setkávají s nepochopením ze strany většinové společnosti, jež narostlo zejména během posledního roku, a to především v souvislosti s masivním přílivem válečných uprchlíků.

Ženy, jež zde žijí po dlouhou dobu, však uváděly, že se setkávaly spíše s pozitivními reakcemi českých spoluobčanů, ať už se jednalo o jejich kolegyně a kolegy v práci, o učitele a lektory češtiny pro cizince, o pracovníky neziskových organizací nebo o jejich sousedy.

Dalším důvodem ke znepokojení může pro ukrajinské migranty být jejich uplatnění na neznámém pracovním trhu. Kvůli jazykové bariéře bývají většinou nuceni přijmout manuální, dosti náročnou práci vykonávanou ve ztížených podmínkách. Jsou vnímány jako málo kvalifikovaná, levná pracovní síla, a to i přesto, že se často jedná o lidi s dobrou úrovní vzdělání, například zdravotní sestry, učitelky, nebo dokonce lékařky. V případě, že si ženy zvýší svoji kvalifikaci, mohou vykonávat práci v lepších podmínkách. Jedná se však o ojedinělé případy.

Na druhou stranu z rozhovorů s dotazovanými ukrajinskými ženami vyplynulo, že jsou rády, že zde mohou pracovat, a zlepšit tak svoji ekonomickou situaci. Také jim to umožňuje finančně pomáhat jejich blízkým na Ukrajině.

Je obecně známé, že drtivá většina Ukrajinců jsou lidé věřící. Tento fakt však neznamená, že všichni Ukrajinci svoji víru praktikují. Pět respondentek zmínilo, že navštěvuje bohoslužby velmi nepravidelně, nebo dokonce vůbec. Tři ženy uvedly, že chodí do evangelického kostela, kde mají možnost setkávat se s Čechy.

Co se týče integrace do české společnosti, platí, že se velmi dobře začleňují ženy, jež jsou v přímém kontaktu s Čechy, nejlépe pak ty, které se za českého občana provdají a časem získají české státní občanství.

Každá respondentka má jiné zkušenosti s integrací do české společnosti. Liší se také důvody jejich migrace, mají však i mnoho společných rysů. Patří mezi ně stesk po domovu, podpora blízkých na Ukrajině, snaha o lepší budoucnost pro děti.

Pokud má žena práci, slušné bydlení a jsou uspokojeny její základní životní potřeby, je to velké pozitivum na cestě k její lepší integraci.

Dle mého názoru se mi podařilo naplnit cíl mé bakalářské práce a ukázat různé způsoby integrace ukrajinských žen do české společnosti.

Jestliže je začlenění ukrajinských žen úspěšné, může to přinášet výhody nejen jim, ale i většinové společnosti. Na jedné straně by v tomto případě bylo možné hovořit o spokojenosti migrantek a na druhé straně o přínosu pro ekonomiku a kulturu českého národa.

Použitá literatura

- Benda, Martin et al. Dvojjazyční asistenti pedagoga: příběhy úspěšné integrace. 1. vydání. Praha: Meta - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2016. 49 stran. ISBN 978-80-88171-07-2.
- Brnula, Peter a Slobodová, Lucia. Základy sociálnej práce so žiadateľmi o azyl a azylantmi. 2. doplnené vydanie. Bratislava: Iris, 2013. 83 stran. ISBN 978-80-89238-78-1.
- Cizinci a našinci mezi školou a každodenností. Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2014. 157 stran.
- Dočkal, Jan. Člověk v současném světě. Než začneme studovat sociální práci. Zdeněk Susa, Středokluky, 2008 stran. 158. ISBN 978-80-86057-53-8.
- Dohnalová, Eva. Úvod do sociální práce s migranty: problematika migrace a integrace v ES/EU a České republice. Vyd. 1. Olomouc: Caritas - Vyšší odborná škola sociální Olomouc, 2017. 124 stran. ISBN 978-80-87623-02-2.
- Hradečná, Pavla a kol. Ženy na vedlejší koleji (?) : gender, migrace a stárnutí. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, o.p.s., 2016. 89 stran. ISBN 978-80-906488-0-7.
- Cherkashina, Maria et al. Komunitní tlumočníci ve víru integrace. 1. vydání. Praha: Meta, o.p.s. - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, [2017]. 59 stran. ISBN 978-80-270-2567-1.
- Jandourek, Jan, Sociologický slovník. 2. vydání, Praha, Portál, 2007. 285 stran. ISBN 978-80-7367-269-0.
- Koldinská, Kristina, ed., Scheu, Harald Christian, ed. a Štefko, Martin, ed. Sociální integrace cizinců. Praha: Auditorium, 2016. 350 stran. ISBN 978-80-87284-60-5.
- Maříková, Hana, Kostelecký, Tomáš, Lebeda, Tomáš, Škodová, Markéta (eds.). Jaká je naše společnost? Vydání první. Sociologické nakladatelství (SLON), Praha, 2010. 446 stran. ISBN 978-80-7419-025-4.
- Matoušek, Oldřich a kol. Encyklopedie sociální práce. Praha, Portál, 2013. 576 stran. ISBN 978-80-262-0366-7.
- Matoušek, Oldřich, Kolářková, Jana, Kodymová, Pavla (eds.). Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vydání první. Praha, Portál. 2005. 351stran. 351. ISBN 80-7367-002-X.
- Matoušek, Oldřich, Slovník sociální práce. 1. vydání, Praha, Portál 2003. 280 stran. ISBN 80-7178-549-0.
- Noble, Tim a kol. Kdo je můj bližní? Institut ekumenických studií v Praze, první vydání, 2016. 48 stran.
- Pavlíková, Eva, Sládek Karel a kol. Sociální situace a religiozita ukrajinských migrantů v ČR, Pavel Mervart, 2009. 120 stran. ISBN 978-80-86818-95-5.
- Sobková, Petra, Öbrink Hobzová, Milena a Trochtová, Ludmila. Odrazy emocí v postojích k imigrantům. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2016. 126 stran. Monografie. ISBN 978-80-244-5078-0.
- Velíšek, Zdeněk. Oni zblízka, my pod drobnohledem: svědectví o migraci a integraci. V Praze: Grada, 2017. 232 stran. ISBN 978-80-271-0661-5.

Život v multikulturní společnosti: konfrontace a výzvy. Brno: Nesehnutí, 2009. 50 stran. ISBN 978-80-87217-04-7.

Internetové zdroje

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-65>

https://www.plzen.eu/pomoc-ukrajine/chap_135807724/pomoc-ukrajine-dopomoga-ukra-n-1.aspx

<https://www.mvcr.cz/clanek/v-ceske-republice-je-aktualne-325-tisic-uprchliku-z-ukrajiny.aspx>

<https://www.integracnicentra.cz/>

<https://meta-ops.eu/>

<https://inbaze.cz/>

<https://nesehnuti.cz/o-nas/>

<https://migracnikonsorcium.cz/cs/>

<https://www.mpsv.cz/socialni-zabezpeceni-cizincu-v-cr>

<https://www.mvcr.cz/clanek/informace-pro-obcany-ukrajiny.aspx>

<https://inkluzivniskola.cz/>

<https://www.mvcr.cz/soubor/uz-326-k-1-5-2011.aspx>

<https://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi.aspx>

https://www.mzv.cz/paris/cz/konzularni_informace/statni_obcanstvi_cr/dvoji_obcanstvi/index.html

https://www.edu.cz/wp-content/uploads/2020/08/Informace_ke_vzdelavani_deti_a_zaku%E2%80%93cizincu_a_osobktere_pobyvaly_dlouhodob_e_v_zahranici.pdf

<https://www.mvcr.cz/clanek/obcane-tretich-zemi-nektere-nalezitosti-zadosti-doklad-o-cestovnim-zdravotnim-pojisteni-pri-pobytu-delsim-nez-90-dnu.aspx>

<https://www.vzp.cz/pojistenci/informace-a-zivotni-situace/zdravotni-pojisteni-cizincu>

<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/ctvrtletni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace.aspx>

<https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/migrace-v-souvislostech>

Přílohy

Příloha 1

Informovaný souhlas

Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru a jeho následným využitím pro účely bakalářské práce

Způsoby integrace v životních příbězích ukrajinských žen v České republice

Podpisem vyjadřuji souhlas s následujícími body:

- Byla jsem informována o účelu rozhovoru, kterým je sběr dat pro potřeby výzkumu bakalářské práce Ireny Popové s názvem Způsoby integrace v životních příbězích ukrajinských žen v České republice. Cílem výzkumu je přiblížit život ukrajinských žen v České republice na základě jejich životních příběhů a zkušeností, ukázat příčiny jejich migrace do jiné země a způsoby jejich integrace do české společnosti.

- Bylo mi sděleno, jaký průběh bude rozhovor mít a jsem seznámena s právem odmítnout odpovědět na jakoukoliv otázku, která mi nebude příjemná.

- Souhlasím s následným zpracováním rozhovoru v písemné podobě. Transkripce bude přístupna pouze pro účely bakalářské práce a nebude nikde zveřejněna online.

- Byla jsem obeznámena s tím, jak bude s rozhovory nakládáno a jakým způsobem bude zajištěna anonymita i po skončení rozhovoru, která znemožní identifikaci mé osoby. Nikde nebude uvedeno mé jméno či jiné osobní údaje.

- Dávám své svolení k tomu, aby výzkumnice použila rozhovor pro potřeby své bakalářské práce.

Datum:

Podpis respondentky:

Podpis výzkumníka:

Příloha 2

Tematické okruhy otázek v češtině

Jméno:

Věk:

Jak dlouho jste v ČR?

Vzdělání

Původní profese

Rodina a děti

Důvody stěhování do ČR

Začátky tady

Využívala jste nabídku neziskových organizací nebo jiné služby?

S jakými problémy jste se zde setkala?

Práce, Bydlení, Zdravotnictví

Kurzy a rekvalifikace

Jak jste hledala práci, bydlení?

Sociální vazby, kontakty

Pozitiva a negativa života zde

Jak jste zde spokojená?

Jak se Vám tady žije?

Volný čas

Plány do budoucna

Děkuji vám za odpovědi. Rozhovor je součástí mé bakalářské práce.

Okruhy otázek v ukrajinštině:

Ім'я:

Скільки Вам років?

Як довго ви в Чехії?

Ваша освіта?

Спеціальність, робота в Україні?

Сім'я, діти?

Причини переїзду в Чехію?

Як було спочатку тут?

Хто/ що Вам допомогло?

Ви тут працюєте, ким?

З якими проблемами ви зіткнулися тут?

Які у Вас плани, мрії на майбутнє?

Плануєте повернутися, чи залишитися тут?

Дякую Вам за відповіді все анонімно, я пишу дипломну роботу про жінок з України

Příloha 3

Tabulka obsahující údaje o respondentkách

Respondentky	Věk	Důvody	Délka pobytu v ČR
Žena 1	56 let	ekonomické	27 let
Žena 2	49 let	ekonomické	30 let
Žena 3	56 let	ekonomické	29 let
Žena 4	38 let	rodinné	23 let
Žena 5	42 let	ekonomické	5 let
Žena 6	35 let	válka	1 rok
Žena 7	48 let	válka	1 rok
Žena 8	36 let	ekonomické	13 let
Žena 9	46 let	válka	1 rok
Žena 10	48 let	válka	1 rok